

Beroepsethiek als kompas in de jeugdzorg

Een toelichting op de NIP/NVO beroepscode
voor gedragswetenschappers in de jeugdzorg

Inhoud

	INLEIDING	02
	LEESWIJZER	04
01	BEROEPSETHIEK EN TUCHTRECHT ALGEMEEN	06
	1.1 Inleiding	07
	1.2 Beroepscode en beroepsethiek	07
	1.3 Tuchtrect en ander recht	09
	1.4 Vakbekwaamheid, bevoegdheid en verantwoordelijkheid	13
02	JEUGDZORG EN PROFESSIONALISERING	14
	2.1 Inleiding	15
	2.1 Beroepsregistratie	15
	2.2 Binding aan beroepscode en tuchtrect	16
	2.4 Versterken van de professionele autonomie	16
03	KOMPAS VOOR DE JEUGDZORG	18
	3.1 Inleiding	19
	3.2 De cliënt	20
	3.3 De ouders	22
	3.4 Het dossier	27
	3.5 Geheimhouding en privacy	30
	3.6 Meldrecht, meldcode en gegevensverstrekking bij kindermishandeling	31
	3.7 Bejegening - waarden en normen van cliënt en professional	32
04	AAN DE SLAG	36
	4.1 Op welk moment	37
	4.2 Op welke manier	38
	4.3 Meer lezen - inspiratie opdoen	39

Inleiding

Psychologen en orthopedagogen (gedragwetenschappers) in de jeugdzorg werken in een belangrijke, uitdagende, maar ook veeleisende omgeving. Deze stelt hen vaak voor dilemma's. Een beroepscode kan daarbij ondersteunend zijn. Beroepscode gaat over vakbekwaamheid, verantwoordelijkheid, respect en integriteit – kortom: dat wat gedragwetenschappers tot goede professionals maakt.

verricht door geregistreerde professionals – tenzij een werkgever aannemelijk kan maken dat dit voor kwalitatief goede zorg niet nodig of zelfs onwenselijk is. In 2014 zal hiertoe een Kwaliteitsregister Jeugdzorg worden opgericht, met kamers voor jeugdzorgwerkers (HBO-ers) en gedragwetenschappers (psychologen en orthopedagogen). Na opname in het kwaliteitsregister vallen psychologen en orthopedagogen in de jeugdzorg onder een algemene tuchtnorm. Bij toetsing aan deze tuchtnorm zal het tuchtcollege van het Kwaliteitsregister zich mede baseren op de beroepscode waar psychologen en orthopedagogen zich aan dienen te houden: die van het NIP en de NVO. Voor (geregistreerde) gedragwetenschappers in de jeugdzorg is het dus van belang om goed op de hoogte te zijn van de beroepscode waaraan zij gebonden zijn.

Beroepsethiek als kompas voor de jeugdzorg is geschreven in het kader van het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg (Utrecht, 2010) en het daaruit voortgekomen Implementatieplan (Utrecht, 2010).

Het actieplan heeft tot doel om professionals in de jeugdzorg optimaal op te leiden, toe te rusten en te faciliteren, zodat hun autonomie, vakbekwaamheid en beroepstrots worden versterkt. Middelen daarbij zijn beroepsregistratie, beroepscode en tuchtrecht. <

Gedragwetenschappers verbinden zich aan een beroepscode op het moment dat ze lid worden van een beroepsvereniging (NIP of NVO) en/of ingeschreven worden in een verenigingsregister (zoals het register Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP of het register Orthopedagoog-Generalist NVO). Zij verklaren de beroepscode te onderschrijven en bereid te zijn hun handelen – indien nodig – via het verenigingstuchtrecht aan de code te laten toetsen .

Beroepscode zijn echter algemeen van aard: ze zijn verbonden aan een beroep, niet aan een functie of werkveld. Professionals in de jeugdzorg hebben juist te maken met specifieke dilemma's en knelpunten. In hoeverre kan de beroepscode hen in de dagelijkse beroepspraktijk helpen? Daarop wil dit document een antwoord geven. Vanaf 2014 krijgen beroepsregistratie en tuchtrecht een wettelijk kader. In de wet komt te staan dat jeugdzorg alleen mag worden

¹ BIG-geregistreerde Gezondheidszorgpsychologen vallen onder een wettelijke tuchtnorm, waarbij in het geval van een klacht tevens kan worden teruggevallen op de beroepscode van NIP en NVO.

Leeswijzer

Dit document is enerzijds bedoeld als naslagwerk. Wat houdt de beroepscode precies in? Wat verandert er als de nieuwe Jeugdwet in werking treedt? Wat is tuchtrecht eigenlijk?

Anderzijds is het bedoeld als instrument dat kan inspireren en richting kan geven aan het handelen. Door vanuit de algemene beroeps-codes in te zoomen op een aantal jeugdzorg-specifieke thema's, kan dit document dienen als ethisch kompas.

In de eerste twee hoofdstukken wordt alles nog eens op een rij gezet. Wat betekenen de begrippen beroepsethiek, beroepscode en tuchtrecht? Hoe is dat straks allemaal in de jeugdzorg geregeld?

Hoofdstuk 3 kan worden gebruikt als kompas voor de eigen beroepspraktijk. Een aantal thema's/knelpunten die kenmerkend zijn voor de jeugdzorg worden vanuit de beroepscode belicht.

Afgesloten wordt met een praktisch hoofdstuk. Hoe kom je als professional zelf tot beroeps-ethische reflectie, hoe regel je dat? De planning daarvan en de methoden die tot reflectie uitnodigen worden in dit laatste hoofdstuk besproken. Ook wordt verwezen naar achtergrondinformatie en inspiratiebronnen. <

01

Beroepsethiek en tuchtrecht algemeen

1.1 INLEIDING

Werken met kinderen, hun ouders en de omgeving rondom kinderen vraagt veel van psychologen en orthopedagogen. Hun kennis en kunde bepalen voor een groot deel de kwaliteit van de hulpverlening aan vaak kwetsbare cliënten. Beroepsethiek en beroepscode kunnen professionals ondersteunen en richting geven aan hun professionele handelen. De combinatie van vakinhoudelijke kennis ('state of the art') en beroepsethische normen en waarden draagt bij aan goede zorg. En dat is waar het om gaat: het bieden van optimale zorg aan cliënten.

Vakbekwaamheid, verworven door opleiding, is cruciaal. Hoe beter professionals zijn opgeleid, hoe beter de zorg die ze verlenen en hoe beter ze kunnen onderbouwen wat ze doen. In het uiterste geval kunnen professionals via tuchtrecht op hun handelen worden aangesproken.

Het tuchtrecht dat bij beroepscode hoort wordt vaak geassocieerd met straf. Weliswaar worden professionals via tuchtrecht afgerekend op hun professionele handelen, maar veel belangrijker is dat de beroepsgroep van deze toetsing kan leren. Beroepscode en tuchtrecht kunnen hiermee een wezenlijke bijdrage leveren aan het optimaliseren van zorg.

1.2 BEROEPSCODE EN BEROEPSETHIEK

Beroepsmoraal en beroepsethiek

Het doel van werken in de hulpverlening is dat anderen er beter van worden. Het werk van psychologen en orthopedagogen heeft daarom per definitie een morele en ethische dimensie; moraliteit en ethiek zitten ingebakken in professionaliteit.

Professionals hebben - bewust en onbewust - allerlei gedachten over wat goed is voor cliënten, wat zij zelf als professional moeten doen en welke houding 'deugt'. Ze hebben eigen opvattingen over goed en kwaad, maar delen ook beroepsmoraal met hun beroepsgenoten en collega's.

Samen vormen deze opvattingen de ongeschreven 'morele regels' van de beroepspraktijk. Deze regels liggen ten grondslag aan de beroepscode en stimuleren professionals om goed werk te leveren. Tegelijkertijd vormt de beroepscode een kritische maatstaf waartegen het handelen kan worden afgezet. Daardoor wordt het beroepsethische handelen van de professional toetsbaar.

Professionals dienen zichzelf voortdurend kritische vragen te stellen, in de trant van: 'Ik denk wel dat dit de beste manier was om deze cliënt te benaderen, maar was dat wel zo? Was er niet een manier die beter zou zijn uitgepakt?' Ze kunnen het tenslotte ook bij het verkeerde eind hebben. Kritische reflectie op het eigen handelen is essentieel voor de ontwikkeling van beroepsmoraal en -ethiek. Professionals kunnen zich bekwaamen in het reflecteren door scholing, overleg, discussie, en door veel oefenen en luisteren naar collega's die in de loop der jaren - niet zelden door schade en schande - 'morele wijsheid' hebben vergaard. Kenmerkend voor beroepsmoraal en beroepsethiek is dat deze nauw verweven zijn met andere facetten van het werk. Wie cliënten in beroepsethisch opzicht goed wil doen, zal ook de juiste methoden moeten toepassen en deskundig en zorgvuldig moeten zijn. In beroepscode wordt deze samenhang benadrukt.

Beroepsmoraal

Beroepscode beschrijven kort en bondig de morele regels, werkzame waarden en idealen van een beroepsgroep. Daarmee bieden ze de beroepsgroep een collectief beroepsethisch kader. Beroepscode geven richting aan beroepsmatig handelen, maar geven ook aan waarom je iets zou moeten doen. Daarnaast bieden ze informatie. Ze maken duidelijk wat de eigen beroepsgroep van je verwacht, maar ze laten ook zien wat anderen, in het bijzonder cliënten, van je mogen verwachten.

Een beroepsbeoefenaar moet zijn handelen kunnen verantwoorden. In het uiterste geval kan hij of zij ter verantwoording worden geroepen voor een tuchtcollege. De beroepscode dient in dat geval als toetsingsinstrument en als maatstaf waaraan

het beroepsmatig handelen wordt getoetst. Belangrijk is dat de beroepscode van de beroepsgroep zelf is. Het is een norm voor professioneel handelen en een zelfregulering-instrument waar je binnen je beroepsgroep over meedenkt, meepraat en meebeslist.

DE BASISPRINCIPES VAN DE NIP BEROEPSCODE VOOR PSYCHOLOGEN

Verantwoordelijkheid

Psychologen zijn verantwoordelijk voor hun beroepsmatig handelen. Voor zover dat in hun vermogen ligt zorgen zij ervoor dat hun diensten en de resultaten van hun handelen niet worden misbruikt.

Integriteit

Psychologen streven naar integriteit in wetenschap, onderwijs en toepassing van de psychologie. In hun handelen betonen zij eerlijkheid, gelijkwaardigheid en openheid tegenover betrokkenen. Zij scheppen tegenover alle betrokkenen duidelijkheid over de rollen die zij vervullen en handelen in overeenstemming daarmee.

Respect

Psychologen tonen respect voor de fundamentele rechten en waardigheid van betrokkenen. Zij respecteren het recht van betrokkenen op privacy en vertrouwelijkheid en bevorderen hun zelfbeschikking en autonomie.

Deskundigheid

Psychologen streven naar het verwerven en handhaven van een hoog niveau van deskundigheid in hun beroepsuitoefening. Zij nemen de grenzen van hun deskundigheid en de beperkingen van hun ervaring in acht. Zij bieden alleen diensten aan waarvoor zij door opleiding, training en ervaring zijn gekwalificeerd. Datzelfde geldt voor de methoden en technieken die zij gebruiken.

De volledige code is te downloaden via de website van het NIP:

-> www.psynip.nl > [wat-doet-het-nip](#)

DE ALGEMENE BEGINSELEN VAN DE NVO BEROEPSCODE VOOR PEDAGOGEN

Deskundigheid

De pedagoog houdt zijn professionele deskundigheid op peil, gebruikt aanvaarde methoden en volgt relevante bij- en nascholing. Hij oefent zijn beroep uit voor zover hij daartoe door opleiding, ervaring dan wel registratie is gekwalificeerd.

Zorgvuldigheid

De pedagoog handelt met respect voor zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en gelijkwaardigheid van de cliënt, ziet erop toe dat personen gelijke behandeling krijgen, erkent het recht van de cliënt andere deskundigen te consulteren, en is in zijn handelen en nalaten zorgvuldig jegens een ieder.

Vertrouwelijkheid

De pedagoog is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem uit hoofde van de professionele relatie met de cliënt ter kennis komt, in teamverband geldt deze geheimhoudingsplicht voor alle teamleden. Wanneer delen van informatie in belang is van cliënt zet pedagoog zich ervoor in dat de cliënt deze zelf deelt of vraag expliciet toestemming te delen. Regels voor afwijking van geheimhouding zijn in de beroepscode omschreven.

Collegialiteit

De relatie met collega's van gelijke of andere disciplines wordt gekenmerkt door bereidheid tot uitwisseling van kennis en tot samenwerking en tot verantwoording van de eigen werkzaamheden.

Verantwoording

De pedagoog moet van zijn beroepsmatig handelen verantwoording kunnen afleggen en houdt van zijn werkzaamheden zodanig aantekening dat zijn handelen en nalaten toetsbaar is.

Professionele en maatschappelijke verantwoordelijkheid

De pedagoog onthoudt zich van gedragingen

die het vertrouwen in het vakgebied, de beroepsgroep of individuele collega's kunnen schaden. Wanneer de pedagoog in het kader van zijn beroepsmatig handelen weet heeft van handelwijzen of situaties die bedreigend of schadelijk zijn voor kinderen, doet hij wat ter afweging daarvan wenselijk is.

*De volledige code is te downloaden via de website van de NVO:
-> www.nvo.nl > beroepscode*

Beroepsethiek binnen een organisatie

Professionals hebben binnen hun werk te maken te maken met verschillende codes, richtlijnen, procedures, protocollen en instellingsprocedures:

- > beroepsethische normen die deel uitmaken van hun beroepscode;
- > vakinhoudelijke richtlijnen die een weergave zijn van de 'state of the art' in hun vakgebied;
- > instellingsprocedures, -protocollen en -voorschriften die (de kwaliteit van) het hulpverleningsproces stroomlijnen;
- > instellingsregels met een vakinhoudelijke component die bijvoorbeeld gericht zijn op de afweging tussen beroepsgeheim en meldrecht of meldplicht bij een vermoeden van kindermishandeling;
- > wet- en regelgeving waaraan werkgevers en professionals gehouden zijn bij het inrichten en verzorgen van hulpverlening aan cliënten.

Spanning tussen beroepsnormen en instellingsregels leidt soms tot een spagaat voor de professional: de werkgever vraagt dit, de beroepscode dat. Het is voor de kwaliteit van zorg aan cliënten essentieel dat professionals volgens hun beroepscode kunnen werken. Instellingsprocedures en -voorschriften dienen daarom te worden afgestemd op de beroepsethische normen van de beroepsgroepen die in de instelling actief zijn. Daarnaast is het raadzaam om protocollen en richtlijnen – van welke aard dan ook – zo kort en handzaam mogelijk te houden, zodat ze hanteerbaar en bruikbaar zijn in de dagelijkse praktijk. Ook is van belang na te

gaan in hoeverre nieuwe regels het hulpverleningsproces daadwerkelijk verbeteren. Een overdaad aan kaders, richtlijnen en protocollen, die deels overlappen maar verder weinig samenhang vertonen, maakt het alleen maar lastiger om goede zorg te realiseren. Professionals kunnen door de bomen het bos niet meer zien.

Voor professionals en werkgevers ligt er een gezamenlijke verantwoordelijkheid om strijdigheid tussen beroepscode en instellingsregels te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Loop je hier als professional tegenaan: maak het bespreekbaar met je werkgever.

1.3 TUCHTRECHT EN ANDER RECHT

Verenigingstuchtrecht

Wie bezwaren heeft tegen het beroepsmatig handelen van een psycholoog of orthopedagoog die lid is van het NIP of de NVO (en/of staat ingeschreven in een verenigingsregister) kan een klacht indienen bij het tuchtcollege van de beroepsvereniging.

Vindt het tuchtcollege dat een professional niet conform de beroepscode heeft gehandeld, dan kan het een tuchtmaatregel opleggen. Dit kan een waarschuwing, berisping, schorsing als lid, roeyment of verwijdering uit een verenigingsregister zijn. De impact van zulke maatregelen voor beklagden is zeer groot, juist omdat het oordeel wordt geveld door beroepsgenoten.

Een tuchtrechter doet alleen uitspraak over zaken die op de professionele beroepsuitoefening van toepassing zijn.

Bij tuchtklachten kunnen professionals zich dus niet verschuilen achter instellingsprotocollen of -voorschriften: de beroepscode is leidend. De professional is zelf verantwoordelijk voor de manier waarop hij of zij met een eventueel spanningsveld tussen beroepscode en instellingsvoorschriften omgaat. Schrijft de instelling iets anders voor dan de professional volgens zijn beroepscode zou moeten doen, dan dient de professional

dit aan te kaarten bij zijn werkgever. Verenigingstuchtrecht staat naast andere juridische procedures. Het gaat niet over schuld, veroordeling of straf (zoals strafrecht), genoegdoening of gelijk krijgen (zoals bij interne klachtenprocedures) of schadevergoeding en claims (zoals civiel recht). Ook is verenigingstuchtrecht niet hetzelfde als wettelijk tuchtrecht. Het onderscheid tussen de verschillende procedures dient voor alle betrokkenen helder te zijn. Wat ze precies inhouden wordt hieronder toegelicht.

Wettelijk tuchtrecht

Wettelijk tuchtrecht, zoals bijvoorbeeld vastgelegd in de Wet BIG, is door de overheid ingesteld en alleen van toepassing op beroepen die in de wet zijn vastgelegd. De (ruim geformuleerde) wettelijke tuchtnorm wordt vaak ingevuld aan de hand van de beroepscode die beroepsverenigingen hebben opgesteld. Zo wordt de zorgvuldigheidsnorm 'handelen of nalaten in strijd met de zorg die een goed beroepsbeoefenaar hoort te betrachten' ingevuld en verfijnd aan de hand van de beroepscode die op de professional van toepassing is. De gedragsregels die de beroepsgroep heeft geformuleerd werken dus door in het wettelijk tuchtrecht.

Een veelvoorkomende misvatting is dat het wettelijk tuchtrecht de mogelijkheid zou kennen om de beroepsbeoefenaar uit zijn/haar² functie te zetten. Dat is niet het geval. De drie zwaarste tuchtmaatregelen in de Wet BIG hebben betrekking op het beroep van de professional, en niet op zijn functie. Een schorsing houdt in dat de inschrijving in het register tijdelijk (voor ten hoogste een jaar) wordt doorgedaald. Tijdens zo'n schorsing mag de professional de beschermde titel niet gebruiken, hetgeen kan betekenen dat hij daardoor zijn beroep niet kan uitoefenen. Bij een gedeeltelijke ontzegging van de bevoegdheid wordt het de beroepsbeoefenaar verboden om bepaalde handelingen te

verrichten. Hij blijft echter wel geregistreerd; de maatregel is juist bedoeld om doorhaling van de titel in het register te voorkomen. Pas bij (definitieve) doorhaling in het register kan de professional de beschermde titel niet meer voeren. Officieel mag hij nog steeds beroepsmatig in de gezondheidszorg werken, maar in de praktijk is dat nagenoeg onmogelijk. Het ten onrechte voeren van een titel is bovendien strafbaar gesteld in de Wet BIG. Een gezondheidszorgpsycholoog van wie de titel is doorgedaald kan zich wel psycholoog of pedagoog blijven noemen. Deze titels zijn namelijk niet wettelijk beschermd.

VOORBEELD VAN TOEPASSING VAN DE BEROEPSCODE IN WETTELIJKE TUCHTRECHTSPRAAK (BESLISSING REGIONAAL TUCHTCOLLEGE TE ZWOLLE D.D. 26 JULI 2012)

"Het college wijst er voorts allereerst op, dat het bij de tuchtrechtelijke toetsing van professioneel handelen er niet om gaat of dat handelen beter had gekund, maar om het geven van een antwoord op de vraag of de beroepsbeoefenaar bij het beroepsmatig handelen is gebleven binnen de grenzen van een redelijk bekwame beroepsuitoefening, rekening houdend met de stand van de wetenschap ten tijde van het klachtwaardig geachte handelen en met hetgeen toen in de beroepsgroep ter zake als norm of standaard was aanvaard."

Klachtrecht

Klachtrecht is iets anders dan tuchtrecht. Tuchtrecht is gericht op de individuele professional. Het beroepsmatige handelen wordt getoetst aan de beroepscode, en als blijkt dat de professional in strijd daarmee heeft gehandeld, kan de tuchtrechter hem diverse maatregelen opleggen (zie hierboven). Deze maatregelen hebben echter geen directe relatie tot de instelling waar de professional zijn beroep uitoefent.

² Waar 'hij' en 'zijn' staat, kan ook 'zij' en 'haar' worden gelezen.

Het klachtrecht heeft dat wel. Jeugdzorginstellingen zijn op grond van de Wet op de Jeugdzorg (artikel 68) verplicht om een klachtenprocedure in te stellen. De meeste instellingen kennen ook een klachtenfunctionaris en klachtenbemiddeling. Dient een cliënt bij de instelling een klacht in over de manier waarop hij door een professional is behandeld, dan gaat de klachtencommissie aan het werk. De commissie kan een klacht gegrond of ongegrond verklaren en zendt dit oordeel naar de directie van de instelling. Bij dit oordeel spelen de eigen protocollen van de instelling een belangrijke rol. De klacht is immers aan het adres van de instelling gericht, niet aan het adres van de individuele professional. Formeel wordt er dan ook niet aan de beroepscode getoetst. Toch kan een instelling wel laten meewegen in hoeverre de professional in kwestie zich aan de beroepscode heeft gehouden. De directie kan vervolgens maatregelen nemen, zoals de betreffende cliënt excuses aanbieden, het werk anders organiseren, en/of de professional een waarschuwing geven.

Civiel recht

De cliënt kan verder gaan dan klagen. Hij kan via een civiele procedure een financiële schadevergoeding eisen omdat de hulpverlener met wie de cliënt een behandelingsovereenkomst heeft gesloten tekort is geschoten. De tekortkoming moet de professional aan te rekenen zijn, er moet sprake zijn van verwijtbaar handelen. De instelling bij wie de hulpverlener in dienst is, is hiervoor aansprakelijk. Voorwaarde is wel dat de cliënt de geleden schade aan kan tonen: wie eist, bewijst. Civiele procedures duren vaak lang en zijn mede daardoor kostbaar. Om dat bezwaar enigszins op te heffen bestaat er sinds een aantal jaren een bij wet ingestelde Geschillencommissie die schadeclaims tot een bepaald bedrag kan behandelen.

Strafrecht

Het Openbaar Ministerie heeft een eigen verantwoordelijkheid bij de vervolging van strafbare feiten. Het feit dat er bijvoorbeeld al een klacht- of tuchtrechtprocedure tegen een beroepsbeoefenaar is aangespannen heeft - formeel - geen invloed op het besluit van het

OM om de professional al dan niet voor de strafrechter te brengen. Het strafrecht beperkt zich tot in de wet omschreven strafbare feiten en straffen. De verwijtbaarheid of schuld van de beroepsbeoefenaar dient bewezen te worden.

Strafrecht en civiel recht bieden onvoldoende mogelijkheden om goede beroepsuitoefening door professionals te waarborgen. Het civiele recht biedt te weinig zekerheid voor een verantwoorde beroepsuitoefening. De cliënt zal de instelling immers pas aanspreken als hij of zij een goede kans maakt op schadevergoeding. En dan nog zijn er de nodige hobbels te nemen, zoals bewijslast, schade en kosten van procedure en advocaat. Het strafrecht hanteert in het algemeen normen die niet specifiek zijn toegesneden op zorg en hulpverlening. Bovendien zijn de eisen om te komen tot een strafrechtelijke veroordeling zwaar: strafbaarstelling, bewijs en grove schuld of opzet.

Het is van belang dat cliënten, professionals en werkgevers goed geïnformeerd zijn over de verschillende mogelijkheden van klachtbehandeling en juridische procedures. Uitgangspunt is daarbij: de juiste klacht op de juiste plek.

Samenloop van juridische procedures

Samenloop van verschillende juridische procedures is en blijft mogelijk. Iedere juridische procedure kent immers zijn eigen functie, doel en sancties. Het is dus geen probleem als er tegelijkertijd diverse procedures lopen. Wel is het van belang de verschillende procedures goed van elkaar te onderscheiden.

Toezicht

De Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) neemt als toezichthouder een bijzondere plaats in. De Inspectie behandelt namelijk geen individuele klachten, maar houdt onafhankelijk toezicht op de kwaliteit van de gezondheidszorg. De IGZ onderzoekt bijvoorbeeld meldingen over calamiteiten (ernstig letsel, overlijden), seksueel misbruik en structurele tekortkomingen in de zorg. Voor het indienen van een klacht verwijst de inspectie door naar klachtenprocedures en

tuchtcolleges voor de gezondheidszorg als het gaat om BIG-geregistreerde professionals.

Er is ook een Inspectie Jeugdzorg (IJZ). Deze houdt toezicht op de kwaliteit van de jeugdzorg. De Inspectie verzamelt informatie over de kwaliteit in het werkveld, vormt zich een oordeel en grijpt zo nodig in. Ook kijkt de inspectie of het beleid voor de jeugdzorg in de praktijk goed werkt. In het wetsvoorstel professionalisering van de Jeugdzorg wordt geregeld dat de Inspectie Jeugdzorg een tuchtklacht kan indienen bij het Kwaliteitsregister Jeugdzorg als daar het tuchtrecht is ingericht. Vanaf 2012 werken de Inspectie voor de Gezondheidszorg, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid en de Inspectie Werk en Inkomen samen in het Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ).

1.4

VAKBEKWAAMHEID, BEVOEGDHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID VAKBEKWAAMHEID

De beroepscode gaat uit van een hoge kwaliteit van werken. Dat betekent dat er eisen gesteld mogen worden aan de vakbekwaamheid van de professional. NIP en NVO hebben als vakbekwaamheidsnorm dat gedragswetenschappers die zelfstandig werken met cliënten en cliënt-systemen na hun universitaire opleiding nog een postmastertraject hebben gevolgd van minimaal twee jaar. Tijdens dit traject doen zij onder begeleiding werkervaring op, volgen zij geaccrediteerde scholing en supervisie, doen aan literatuurstudie en werken aan casusverslagen/praktijkopdrachten. Na afronding van het traject zijn ze vakbekwaam op registerniveau en kunnen ze ingeschreven worden in een verenigingsregister (zoals het NIP-register Kinder- en Jeugdpsycholoog of het NVO-register Orthopedagoog-Generalist) of een wettelijk register (zoals het BIG-register Gezondheidszorgpsycholoog).

De Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP, Orthopedagoog-Generalist NVO en Gezondheidszorgpsycholoog BIG hebben een gelijkwaardig vakbekwaamheidsniveau en worden in bepaalde regelgeving ook wel gekwalificeerde gedragswetenschappers genoemd. De inschrijving in de registers is vijf jaar geldig, daarna moet je je opnieuw laten registreren. Om voor herregistratie in aanmerking te komen bij NIP en NVO moet de psycholoog of orthopedagoog kunnen aantonen dat hij zijn vak heeft bijgehouden. Dat doet hij door werkervaring op te doen, zich bij- en na- te scholen, zich te verdiepen in literatuur, en intervisie te volgen.

In het kader van professionalisering in de jeugdzorg wordt vanaf 2014 een Kwaliteitsregister Jeugdzorg ingesteld (zie hoofdstuk 2). Voor dat register wordt voor gedragswetenschappers uitgegaan van hetzelfde vakbekwaamheidsniveau als de huidige registers.

Bevoegdheid (mogen) en bekwaamheid (kunnen)

Over de bevoegdheid van gedragswetenschappers heerst nogal eens onduidelijkheid. Het is belangrijk onderscheid te maken tussen de bevoegdheid om een titel of benaming te gebruiken en de bevoegdheid bepaalde handelingen uit te voeren.

Wat betreft de titel of benaming: psycholoog en (ortho)pedagoog zijn in Nederland geen beschermde beroepen. Iedereen mag zich psycholoog of pedagoog noemen. Daarom is het voor de cliënt extra belangrijk na te gaan of een gedragswetenschapper lid is van het NIP of de NVO en/of staat ingeschreven in een beroepsregister. Niet iedereen mag zich namelijk Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP, Gezondheidszorgpsycholoog BIG of Orthopedagoog-Generalist NVO noemen³. Wat betreft de bevoegdheid om bepaalde handelingen uit te voeren: vaak wordt gedacht dat BIG-Gezondheidszorgpsychologen bevoegdheden hebben die andere

³ Bij het NIP geregistreerde Kinder- en Jeugdpsychologen mogen de merkenrechtelijk beschermde titel Registerpsycholoog NIP gebruiken, de titel Gezondheidszorgpsycholoog is wettelijk beschermd.

psychologen niet hebben. Dit klopt niet. In juridische zin gaat het bij de 'bevoegdheid' van gezondheidszorgpsychologen alleen om het recht de wettelijk beschermde titel Gezondheidszorgpsycholoog te voeren en werkzaam te zijn op het deskundigheidsterrein van de gezondheidszorgpsycholoog. De Wet BIG houdt dus niet in dat BIG-geregistreerden de exclusieve bevoegdheid hebben om in de (individuele) gezondheidszorg te werken of bepaalde handelingen te verrichten.

Voorbehouden handelingen

Voorbehouden handelingen zijn handelingen die volgens de Wet BIG alleen door een bepaalde, daartoe bevoegde beroepsgroep mogen worden uitgevoerd. Voor gezondheidszorgpsychologen gelden echter geen voorbehouden handelingen. Zo is het stellen van een diagnose – anders dan soms wordt gedacht – geen voorbehouden handeling, maar een kwestie van vakbekwaamheid en deskundigheid, afgemeten aan de ervaring en vaardigheden van de professional. Die moet zich altijd zelf kunnen verantwoorden voor zijn vakbekwaamheid en deskundigheid. Onbekwaam maakt onbevoegd.

In sommige specifieke wetgeving (bijvoorbeeld rond het afgeven van instemmingsverklaringen voor gesloten jeugdzorg) wordt wel verwezen naar gekwalificeerde gedragswetenschappers; het gaat dan om BIG- of NIP/NVO registreerde psychologen en orthopedagogen.

Verantwoordelijkheid, eindverantwoordelijkheid en aansprakelijkheid

In de beroepsuitoefening van gedragswetenschappers, met name binnen instellingen, worden de termen 'verantwoordelijkheid' en 'eindverantwoordelijkheid' soms door elkaar gebruikt.

Het begrip 'eindverantwoordelijkheid' heeft echter geen juridische betekenis. Met eindverantwoordelijkheid wordt de verantwoordelijkheid voor het proces en de organisatie bedoeld, niet de inhoudelijke verantwoordelijkheid. De professional die is belast met een bepaalde eind- of managementverantwoordelijkheid is

bijvoorbeeld (eind)verantwoordelijk voor de algemene gang van zaken op een afdeling, het behandelbeleid of de kwaliteit van de instelling als geheel (dat het gebeurt). Zo draagt de werkgever ook de arbeids- en civielrechtelijke aansprakelijkheid voor de werkzaamheden van werknemers, mits er sprake is van een gezagsverhouding.

De professional die werkt met cliënten draagt zelf altijd de inhoudelijke verantwoordelijkheid (wat er gebeurt). Een situatie waarin sprake kan zijn van (mede)verantwoordelijkheid is de opleidingssituatie. De opleider of werkbegeleider is verantwoordelijk voor het goed verlopen van de opleiding, maar ook voor wat de opleideling doet. De opleider of werkbegeleider moet echter wel voldoende zicht en invloed op de werkzaamheden van zijn opleideling hebben om hier, ook in tuchtrechtelijke zin, (mede) verantwoordelijkheid voor te kunnen nemen.

In de praktijk vragen leidinggevend en nogal eens aan geregistreeerde psychologen om de rapportages van andere psychologen te ondertekenen – ook buiten een formele opleidingssituatie om. Dit wordt ook wel 'verlengde arm-constructie' genoemd. Vaak berust zo'n verzoek op de veronderstelling dat de geregistreeerde gedragswetenschapper 'eindverantwoordelijk' zou zijn. Deze praktijk kan tot misverstanden leiden, want ondertekening suggereert dat de (geregistreeerde) gedragswetenschapper (mede)verantwoordelijk is, en dus ook tuchtrechtelijk aangesproken kan worden. En dat is dus zeker niet altijd het geval. <

ZICHT HEBBEN OP WERKZAAMHEDEN

Een belangrijk criterium bij het al dan niet kunnen nemen van (mede) verantwoordelijkheid is het hebben van voldoende zicht op de werkzaamheden van een collega en het kunnen hebben van invloed daarop.

02

Jeugdzorg en professionalisering

In de jeugdzorg gaat er de komende jaren één en ander veranderen. Vanaf 2007 is er gewerkt aan een Actieplan Professionalisering Jeugdzorg. Vanaf 2014 worden onderdelen van dat actieplan ook wettelijk verankerd. De ambitie is de jeugdzorg sterker te maken met goed opgeleide, geregistreerde en autonome professionals. Op www.professionaliseringjeugdzorg.nl is alle informatie verzameld.

2.1 INLEIDING

Verschillende partijen (werkgevers, beroepsverenigingen, overheid en cliëntenorganisaties) hebben vanaf 2007 een actieplan opgesteld om de ontwikkeling en ruimte voor professioneel handelen in jeugdzorg te verbeteren.

In 2010 is het eindrapport van het Actieplan Professionalisering Jeugdzorg gepubliceerd, en in datzelfde jaar zijn de hoofdlijnen geschetst van het Implementatieplan Professionalisering Jeugdzorg.

Inzet van de professionalisering is investeren in (toekomstige) jeugdzorgwerkers en gedragswetenschappers. Het vraagt van beroepsbeoefenaren dat zij investeren in hun vakmanschap en van organisaties dat zij investeren in hun vakmensen. Dit vertaalt zich naar: eisen stellen aan de vakbekwaamheid, permanente educatie, ruimte voor reflectie, ruimte voor professionele autonomie, het werken volgens de beroeps-codes, en tuchtrecht.

Het Implementatieplan Professionalisering Jeugdzorg is medio 2013 afgerond, maar de uitwerking ervan zal nog jarenlang doorwerken.

2.2 BEROEPSREGISTRATIE

Eén van de belangrijke aanbevelingen uit het actieplan is om beroepsregistratie verplicht te stellen. De Wet op de Jeugdzorg wordt vanaf 1 januari 2014 uitgebreid met een eis van het leveren van verantwoorde zorg, uitgewerkt in een 'norm van verantwoorde werktoedeling'. Deze norm verplicht organisaties tot het werken met geregistreerde jeugdzorgwerkers en gedragswetenschappers. Hiertoe wordt een Kwaliteitsregister Jeugdzorg ingesteld. Werkt een instelling toch met niet-geregistreerde professionals, dan zal men dat moeten verantwoorden.

Voor de toetsing van de norm van verantwoorde werktoedeling wordt een kwaliteitskader opgesteld. Zo'n kwaliteitskader is een praktische uitwerking van de norm van verantwoorde werktoedeling, zodat uiteindelijk ook de Inspectie voor de Jeugdzorg kan toetsen op naleving ervan.

De Rijksoverheid heeft de beroepsverenigingen NIP, NVO en NVMW (Nederlandse vereniging van maatschappelijk werkers) gevraagd een onafhankelijke stichting op te richten die het Kwaliteitsregister Jeugdzorg gaat beheren. Die stichting zal worden erkend door de ministers van VWS en Veiligheid en Justitie. Het Kwaliteitsregister Jeugdzorg wordt in 2014 opengesteld. Om in het kwaliteitsregister te worden opgenomen, dienen psychologen en orthopedagogen te voldoen aan het vakbekwaamheidsniveau van de huidige registers Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP, Orthopedagoog-Generalist NVO en Gezondheidszorgpsycholoog BIG. Aangesloten wordt dus bij de vakbekwaamheidsnormen van het NIP en de NVO wat betreft het zelfstandig werken met cliënten en cliëntsystemen.

2.3

BINDING AAN BEROEPSCODE EN TUCHTRECHT

Bij beroepsregistratie hoort ook verbinding aan tuchtrecht. Bij het Kwaliteitsregister Jeugdzorg zal daarom een College voor Tuchtrecht met verschillende kamers worden ingericht. Voor iedere beroepsgroep komt er een aparte kamer. Binnengekomen klachten worden afgezet tegen een algemene tuchtrechtsnorm waaraan professionals zich bij inschrijving in het Kwaliteitsregister hebben verbonden. Bij toetsing aan de algemene norm kan worden teruggevallen op de voor de eigen beroepsgroep geldende gedragsregels, zoals de beroepscode van NIP en NVO .

HET KWALITEITSREGISTER JEUGDZORG

Wat betekent het voor de professional?

- > *De mogelijkheid je vakbekwaamheid te versterken en te verzilveren met een erkende beroepsregistratie;*
- > *Meer ruimte om te werken volgens de uitgangspunten van je beroepscode.*

Wat betekent het voor de werkgever?

- > *Laten zien dat je investeert in kwaliteit door te werken met goed opgeleide, autonome professionals;*
- > *Invulling geven aan het leveren van verantwoorde zorg.*

Wat betekent het voor de cliënt?

- > *Zekerheid dat je te maken hebt met geregistreerde, vakbekwame professionals die aangesproken kunnen worden op hun professionele handelen.*

conflicterende belangen spelen en de veiligheid van kinderen in het geding is. De roep om protocollen niet langer de toon te laten zetten klinkt daarom steeds luider. Niet het protocol, maar het perspectief van de professional in het belang van de cliënt moet richtinggevend zijn.

De gedragswetenschapper moet zelf kunnen afwegen wat de beste aanpak is. De professional dient zich af te vragen wat in deze situatie voor deze cliënt de aangewezen weg is. Professionele standaarden en richtlijnen moeten daarbij geen dwingend keurslijf vormen, maar een handvat: de psycholoog of orthopedagoog moet er (beredeneerd) van af kunnen wijken, als dat in het belang is van zijn cliënt.

Dit alles vraagt een grote mate van professionele autonomie, en die brengt veel verantwoordelijkheid met zich mee. Om hier een goede invulling aan te geven dienen psychologen en orthopedagogen goede scholing, werkbegeleiding, supervisie en/of intervisie te krijgen. Ook voor ervaren professionals moet er voldoende ruimte zijn om met collega's te overleggen en/of de expertise van andere professionals in te roepen.

Maar niet alleen voor de werknemer, ook voor de werkgever heeft de grotere professionele autonomie van gedragswetenschappers gevolgen. De werkgever kan zich er meer door laten leiden. Van de professional mag worden verwacht dat hij verantwoording kan afleggen voor de keuzes die hij maakt. Dit maakt dat werkgever en werknemer in een andere relatie tot elkaar komen te staan.

2.4

VERSTERKEN VAN DE PROFESSIONELE AUTONOMIE

In de jeugdzorg zien we het begin van een kentering. Door een aantal geruchtmakende incidenten is voor iedereen duidelijk dat protocollen geen pasklare antwoorden bieden. Daarin staat namelijk niet hoe te handelen in ingewikkelde situaties, waarin bijvoorbeeld

03

Kompas voor de jeugdzorg

3.1

INLEIDING

De beroepscode van NIP en NVO zijn leidraad voor het beroepsmatig handelen van psychologen en orthopedagogen. In dit hoofdstuk wordt de betekenis van de beroepscode duidelijk gemaakt aan de hand van een aantal thema's die kenmerkend zijn voor het werken in de jeugdzorg.

Dit hoofdstuk moet daarom worden gezien als uitleg, toelichting en toespitsing bij de algemene beroepscode van NIP en NVO, die leidend zijn en blijven.

De beroepscode van NIP en NVO verschillen in bewoordingen en indeling, maar de beginselen die eraan ten grondslag liggen komen sterk overeen (zie ook pagina 7 en 8). De volledige teksten van de beroepscode zijn te vinden op de websites van NIP en NVO (-> www.psynip.nl en -> www.nvo.nl).

Kenmerkend voor de jeugdzorg

Een aantal aspecten kan werken in de jeugdzorg ingewikkeld maken.

- > Wie ook de cliënt is, de professional in de jeugdzorg stelt in alle gevallen - mede geleid op artikel 3 van het internationaal Verdrag van het Kind - het belang van het kind⁴ voorop.
- > Het kind maakt bijna altijd deel uit van een sociale omgeving van andere mensen, zoals de ouders⁵ en het gezin (het systeem). Ouders hebben daarbij een specifieke zorgverantwoordelijkheid. Zij hebben in beginsel het gezag over het kind.
- > Indien een gedragswetenschapper zowel het kind als een of meer leden uit het systeem van dat kind behandelt, werkt hij in een meervoudige partijdigheid. Meervoudige partijdigheid is een beroepshouding waarbij de professional vertrouwenwekkende relaties aan kan gaan in een gezinssysteem, ook als cliënten op het oog verschillende belangen hebben. Meervoudige partijdigheid vraagt van de professional dat hij op zoek gaat naar het gemeenschappelijk belang in het

gezinssysteem en daarbij de belangen van het kind voorop stelt, zonder andere belangen uit het oog te verliezen.

- > Dat een gedragswetenschapper zich met een cliënt(systeem) bemoeit, is niet altijd op initiatief van de cliënt. Het is dus niet altijd uit vrije keuze dat een cliënt een professionele relatie met de gedragswetenschapper aangaat. Kinderen die bescherming nodig hebben, kunnen bijvoorbeeld ook cliënt worden zonder daar zelf om gevraagd te hebben. Soms ontstaat een professionele relatie doordat de rechter jeugdzorg oplegt.
- > In de jeugdzorg is vaak sprake van ketenzorg, waarbij achtereenvolgens of tegelijkertijd verschillende hulpverleners een professionele relatie met dezelfde cliënt(en) aangaan. Meervoudige professionaliteit in de jeugdzorg vereist goede samenwerking, zorgvuldige regie en helderheid over vakinhoudelijke en procesmatige verantwoordelijkheden. Daarbij zijn privacy en het uitwisselen van gegevens heikele punten.
- > Bejegening, bewustzijn van waarden en normen (van jezelf, van het kind en van de ouders), en kunnen omgaan met diversiteit zijn bij uitstek in de jeugdzorg van groot belang.

Deze aspecten maken de jeugdzorg - ook in beroepsethische zin - gecompliceerd. Daarom in dit hoofdstuk extra aandacht voor een aantal onderwerpen die hiermee samenhangen en die gedragswetenschappers soms voor dilemma's plaatsen.

Achtereenvolgens komen aan bod:

- > De cliënt
- > De ouders (minderjarigheid en gezag)
- > Het dossier
- > Geheimhouding en privacy
- > Meldrecht, meldcode en gegevensverstrekking bij kindermishandeling
- > Bejegening - waarden en normen van cliënt en professional

⁴ Omwille van de leesbaarheid wordt in dit document gesproken over "het kind" waar ook "kind of kinderen" of "jongere/jongeren" wordt bedoeld.

⁵ Omwille van de leesbaarheid wordt in dit document gesproken over 'ouders' waar 'ouders' en/of verzorgers' wordt bedoeld.

Waar mogelijk worden voorbeelden en casussen beschreven, met daarbij de vragen die je je als professional aan de hand van de beroepscode kunt stellen.

3.2 DE CLIËNT

Wie is de cliënt?

De gedragswetenschapper in de jeugdzorg doet er goed aan zich bij iedere opdracht af te vragen wie de cliënt is, wie als wettelijk vertegenwoordigers betrokken zijn bij de cliënt en daardoor een cliëntstelsel vormen met de cliënt, en wie de opdrachtgever. Dat is van groot belang bij de afwegingen die worden gemaakt over inzagerecht, privacy en het delen van informatie (zie verderop in dit hoofdstuk).

Onder 'cliënt' respectievelijk 'cliëntstelsel' verstaat de beroepscode van het NIP: "de persoon, respectievelijk groep van personen, met wie de psycholoog een professionele relatie aangaat, dat wil zeggen een relatie waarin aan de cliënt onderzoek, advisering, begeleiding en/of behandeling geboden wordt".

De beroepscode van de NVO omschrijft de cliënt/een cliëntstelsel als volgt: *"de persoon of rechtspersoon op wie het handelen in een professionele relatie rechtstreeks is gericht. Het cliëntstelsel: de groep personen in hun onderling functioneren op wie het handelen in een professionele relatie rechtstreeks is gericht."* Onder een professionele relatie verstaat de NVO-beroepscode: *"een relatie die beroepshalve is aangegaan met een cliënt naar aanleiding van een hulpvraag gericht op onderzoek, behandeling, advisering of begeleiding"*.

Bepalend voor de beslissing wie daadwerkelijk als cliënt(stelsel) beschouwd moeten worden, is het antwoord op de vraag: wie staat persoonlijk centraal als 'object van onderzoek en hulpverlening'? In de praktijk is dit vaak het kind: zijn gedrag, vermogens en persoonlijkheid worden onderzocht. De ouders worden cliënt (in juridische zin) zodra het kind

object van onderzoek of begeleiding wordt. Zij zijn immers de wettelijk vertegenwoordigers van het kind.

Soms vragen ouders zelf hulp in het besef dat ook hun situatie, houding en aanpak van invloed kunnen zijn op het ontstaan of in stand blijven van de problemen van het kind, of blijkt dat een ouder zelf psychische problemen heeft die om hulp of begeleiding vragen.

De gedragswetenschapper moet in zo'n geval een zeer zorgvuldige afweging maken (en hiervan ook melding maken in het dossier) of hij zelf een behandelrelatie kan aangaan met de ouder of doorverwijst naar een collega. Hij laat hierbij het belang van het kind zwaar wegen.

Het komt ook voor dat behandeling in de jeugdzorg wordt verricht in opdracht van een instelling (zie onderstaande casus). In dat geval is de instelling de externe opdrachtgever, maar niet de cliënt. Gedragswetenschappers worden soms druk gezet om hun bevindingen eerst voor te leggen aan de instelling. Daarbij wordt dan het argument gebruikt dat de instelling de opdrachtgever, oftewel de 'klant' is (wie betaalt, bepaalt).

De beroepscode schrijft echter voor dat het belang van de cliënt voorop staat. Dat houdt in dat de gedragswetenschapper zijn deskundigheid en professionaliteit niet afhankelijk maakt van degene die de meeste druk uitoefent of van degene die voor de diensten betaalt. Hij moet zich op grond van de beroepscode te allen tijde kunnen verantwoorden tegenover de cliënt.

CASUS

Een gedragswetenschapper doet onderzoek bij Mieke (8 jaar oud), met toestemming van de ouders, in opdracht van een instelling voor jeugd- en opvoedhulp. Zij komt tot de conclusie dat de gesignaleerde gedragsproblematiek in de groep niet zozeer te wijten is aan kindfactoren, maar meer te maken heeft met de aanpak van de groepsleiding. Ze adviseert de instelling daarom de groeps werkers gerichte ondersteuning te bieden.

De teamverantwoordelijken gaan niet mee in dit advies. Het team herkent de gesignaleerde tekortkomingen in vaardigheden van de groepsworkers niet en wijt de problematiek van Mieke vooral aan een achterstand in haar cognitieve en mogelijk ook emotionele ontwikkeling. De groepsleiding vraagt zich af of Mieke niet veel meer gebaat zou zijn bij overplaatsing naar een andere groep.

Handvatten bij de casus vanuit de beroepscode: De gedragswetenschapper dient als eerste de ouders van Mieke op de hoogte te stellen c.q. inzage te geven in de resultaten van het onderzoek en het daaruit voortvloeiende advies. De ouders zijn immers de wettelijk vertegenwoordigers van de minderjarige cliënt. Het is dan ook aan hen om te beslissen of zij toestemming geven de rapportage aan de instelling ter beschikking te stellen.

Ouders en instelling zouden er verschillend over kunnen denken wat de beste manier is om de problematiek van Mieke aan te pakken. De instelling wijst de gedragswetenschapper er wellicht op dat zij de opdrachtgever van het onderzoek zijn en dit ook hebben betaald. De instelling is dus de 'externe opdrachtgever', maar beroepsethisch gezien gaat de gedragswetenschapper een professionele relatie aan met de cliënt of het cliëntstelsel, in dit geval de ouders en de minderjarige. De beroepscode voor psychologen definieert de externe opdrachtgever als: 'de persoon of rechtspersoon die opdracht heeft gegeven tot enige vorm van beroepsmatig handelen, maar die niet zelf de cliënt of het cliëntstelsel is' (artikel 1.1.2.9 uit de NIP-beroepscode). Gaat de gedragswetenschapper op verzoek van een externe opdrachtgever een professionele relatie aan met een cliënt, dan dient hij ervoor te zorgen dat de opdracht helder is omschreven en voor alle betrokkenen duidelijk is. De volgende zaken moeten in elk geval schriftelijk worden vastgelegd: de vraagstelling, de (externe) opdrachtgever, de cliënt(en), de doelstelling, de indicatie van de werkzaamheden, de bevoegdheden, de rechten en verplichtingen, de daarmee gemoeide tijdsinvestering en de financiële afwikkeling. De opdrachtgever, de cliënt(en) en de gedragswetenschapper moeten zich met de

opdracht akkoord verklaren (artikel III. 3.2.5 uit de NIP-beroepscode).

De gedragswetenschapper onderkent de moeilijkheden die kunnen ontstaan doordat cliënt, opdrachtgever en personen die deel uitmaken van een cliëntstelsel onverenigbare belangen kunnen hebben.

In een zo vroeg mogelijk stadium maakt hij alle betrokkenen zijn positiekeuze duidelijk (artikel 29 uit beroepscode NVO; artikel III.2.3.2 uit beroepscode NIP).

Meervoudige cliëntrelatie

Vaak gaat de psycholoog of orthopedagoog in de jeugdzorg een meervoudige (cliënt) relatie aan. Zowel het kind, de ouders, de groepsleiding of andere derden kunnen cliënt of betrokkene zijn, en elk hun eigen belang hebben. Een beroepsethisch dilemma doet zich voor als 'het belang van het kind' niet strookt met 'het belang van derden'.

Wanneer een gedragswetenschapper in een meervoudige cliëntrelatie handelt, werkt hij vanuit een meervoudige loyaliteit. De beroepscode vereist dat de privacy en de belangen van beide cliënten worden beschermd. Dat betekent dat de gedragswetenschapper aan de ouders geen gevoelige informatie kan geven over begeleider/instelling zonder toestemming, en dat hij aan de instelling geen gevoelige informatie kan geven over het kind en zijn ouders zonder toestemming van de ouders en zonder toestemming van het kind als dit ouder is dan 12 jaar.

Twee vuistregels hierbij:

1. rapportage over het kind wordt in eerste instantie aan het kind c.q. zijn ouders voorgelegd. Zij beslissen of de rapportage onverkort en ongewijzigd kan worden uitgebracht aan de begeleider of de instelling.
2. rapportage over de begeleider of de instelling wordt eerst aan de begeleider, respectievelijk de instelling voorgelegd. Deze kan dan beslissen of de rapportage onverkort en ongewijzigd ter kennis van de ouders wordt gebracht.

3.3

DE OUDERS

Minderjarigheid en gezag

De gedragswetenschapper in de jeugdzorg heeft vrijwel altijd te maken met een minderjarige cliënt en zijn ouders. Dat brengt een bijzondere verantwoordelijkheid met zich mee bij het vragen van toestemming, privacy en het delen van gegevens.

Daarom wordt er in dit document veel aandacht besteed aan de specifieke bepalingen hierover in de wetgeving en in de beroepscode.

MINDERJARIGEN

- > *Voor behandeling en onderzoek van een minderjarige cliënt is toestemming van beide ouders met gezag noodzakelijk. Dit geldt ook voor gescheiden ouders met gezag.*
- > *Minderjarigen tussen 12 en 16 jaar moeten ook zelf toestemming aan de gedragswetenschapper geven.*
- > *Is de minderjarige 16 jaar dan heeft de gedragswetenschapper alleen toestemming van de 16-jarige zelf nodig.*

Het principe in het familierecht zoals dat is vastgelegd in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW) is eenvoudig: tot achttien jaar is een kind onbekwaam in het verrichten van rechtshandelingen en heeft het daarvoor dus een wettelijk vertegenwoordiger nodig. Het is echter geen absolute grens: met toestemming van de ouders mag de minderjarige zelf rechtshandelingen verrichten. In het contact met minderjarigen mag men veronderstellen dat ouders toestemming hebben verleend voor een handeling die een kind van de betreffende leeftijd doorgaans zelfstandig verricht. Deze lijn is doorgetrokken in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo) waar het gaat om de verschillende leeftijdscategorieën van minderjarigen. Deze worden hieronder behandeld.

Jonger dan 12

Wanneer een kind jonger is dan twaalf jaar, dan dienen de ouders toestemming te geven voor het aangaan of voortzetten van de professionele relatie met het kind. De beroepscode van het NIP (I.1.5.1.) zegt hierover: "Als de cliënt minderjarig is en nog niet de jaren des ondersheids heeft bereikt, worden de in de code aan hem toegekende rechten uitgeoefend door zijn wettelijke vertegenwoordiger(s). Tenzij de gedragswetenschapper redenen heeft om aan te nemen, dat de belangen van de cliënt ernstig zouden worden geschaad door de betrokkenheid van de wettelijk vertegenwoordiger(s) bij de professionele relatie."

Tussen 12 en 16

Is het kind tussen de twaalf en zestien jaar, dan is dubbele toestemming vereist. Dit betekent dat zowel de ouders als de minderjarige moeten instemmen met de aard en de inhoud van de professionele relatie. Botsen de meningen, dan kan de beslissing van de minderjarige de doorslag geven wanneer de gedragswetenschapper van mening is dat dit ernstig nadeel voor de jongere kan voorkomen. De gedragswetenschapper dient deze belangenafweging zorgvuldig en gemotiveerd vast te leggen in het dossier.

De beroepscode van de NVO (artikel 5.1) vermeldt hierover het volgende: "Heeft een cliënt de leeftijd van twaalf jaar maar nog niet die van zestien jaar bereikt, dan komt de pedagoog de uit de beroepscode voortvloeiende verplichtingen na jegens deze cliënt alsmede jegens diens wettelijke vertegenwoordigers. Als de wettelijk vertegenwoordigers toestemming weigeren voor het aangaan van een professionele relatie, kan deze toch worden uitgevoerd indien de weigering ernstig nadeel oplevert voor de cliënt, dan wel de cliënt na weigering van de toestemming de professionele relatie weloverwogen blijft wensen. Indien deze cliënt niet tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake in staat is, dan komt de pedagoog de uit de beroepscode voortvloeiende verplichtingen na jegens diens wettelijke vertegenwoordigers."

Met andere woorden: de stem van de minderjarige kan de doorslag geven mits hij in staat is zijn belangen zorgvuldig te wegen.

16 en ouder

De Wgbo heeft bepaald dat een jongere vanaf zestien jaar geheel zelfstandig optreedt in zijn contacten met de professional, tenzij de gedragswetenschapper vaststelt dat de minderjarige daartoe nog niet in staat is. In de beroepscode van NIP en NVO is dezelfde bepaling opgenomen. De jongere beslist dus zelf over zijn participatie in onderzoek en behandeling of begeleiding. Hij mag zijn dossier inzien en bepaalt ook of derden - waaronder ook de ouders worden gerekend - gegevens mogen krijgen of inzien. Ouders en andere derden mogen uitsluitend met toestemming van de minderjarige door de gedragswetenschapper worden geïnformeerd. Kortom, een zestienjarige heeft, als het om de professionele relatie met de gedragswetenschapper gaat, dezelfde rechten als een meerderjarige (wilsbekwame) cliënt.

Ouders als ouders

Dat de Wgbo de ouders van een kind van zestien jaar niet als wettelijk vertegenwoordiger beschouwt, wil nog niet zeggen dat de ouders geheel 'buitenspel' staan. Ouders spelen altijd een rol van betekenis in het leven van hun kind, of zij nu gezag hebben of niet en ongeacht de vraag of zij zich al dan niet met de dagelijkse zorg en opvoeding bemoeien. De gedragswetenschapper kan - als hij dat zinvol vindt - de ouders vragen om hun visie op de hulpvraag of de situatie van de jongere. Daarvoor is geen toestemming van de jongere vereist, maar de gedragswetenschapper moet het belang ervan wel zorgvuldig aan de jongere toelichten. Ook als de jongere toestemming weigert kan de gedragswetenschapper het contact met ouders tot onderdeel van de hulpvraag maken.

Voor het verstrekken van gegevens aan de ouders is, afhankelijk van de leeftijd van de jongere, is als uitgangspunt wel toestemming nodig. De gedragswetenschapper kan er in overleg met de jongere ook voor kiezen de gegevensverstrekking te beperken.

Ouderlijk gezag, getrouwde en gescheiden ouders

Ouders die getrouwd zijn of een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan oefenen het gezag over hun kind gezamenlijk uit. Bij getrouwde ouders is toestemming voor het aangaan van een professionele relatie met het kind van één van de ouders voldoende, als tenminste de andere ouder geen bezwaar maakt (dit wordt ook wel 'veronderstelde toestemming' genoemd). De gedragswetenschapper mag er immers van uitgaan dat ouders elkaar op de hoogte houden van belangrijke zaken in relatie tot onderzoek en behandeling van hun minderjarige kind. Zijn er communicatieproblemen tussen de ouders, of zijn de ouders het onderling niet eens over de opvoeding en verzorging van hun kind, dan is het aan te bevelen om beide ouders om toestemming te vragen.

Na een scheiding blijven beide ouders de wettelijk vertegenwoordiger van hun minderjarige kind en oefenen gezamenlijk het ouderlijk gezag uit, ook wel co-ouderschap genoemd.

De gedragswetenschapper heeft in dat geval bij de intake toestemming van beide gezagdragende ouders nodig en beide ouders hebben evenveel recht op informatie. De ouder die het kind verzorgt heeft de plicht om de andere ouder op de hoogte te stellen van belangrijke zaken over het kind en advies te vragen over te nemen beslissingen (artikel 377b BW 1). Dit geldt ook voor ouders die een geregistreerd partnerschap waren aangegaan, op voorwaarde dat het kind is erkend door de partner van de moeder.

In de praktijk komt het na een scheiding nogal eens voor dat een van de ouders (meestal degene die de aanmelding doet) er moeite mee heeft de andere ouder in te lichten en om toestemming te vragen. De gedragswetenschapper kan de aanmeldende ouder dan aanbieden om de andere ouder zelf te benaderen en om toestemming te vragen. In ieder geval dient de gedragswetenschapper de betreffende ouder duidelijk te maken dat er zonder toestemming van de andere ouder met gezag geen intakegesprek met het

minderjarige kind kan plaatsvinden.

De gedragswetenschapper moet zich dus al direct op de hoogte stellen van de ouderlijke gezags-verhoudingen, niet pas bij de start van de behandeling en/of het onderzoek.

Al bij aanmelding moet de ouder(s) worden verteld dat de toestemming van beide ouders nodig is.

Behalve juridisch vereist is het ook in het belang van het kind dat beide ouders gemotiveerd zijn om mee te werken. Wanneer de gedragswetenschapper zich niet aan deze gedragsregel houdt, kan de niet-aanmeldende ouder naar de tuchtrechter stappen en zich erover beklagen dat hem of haar niet om toestemming is gevraagd. Volgens NVO en NIP kunnen gedragswetenschappers niet genoeg op dit feit worden gewezen. Er komen over dit onderwerp veel klachten binnen bij de tuchtcolleges.

Eén ouder met gezag

Is slechts één ouder gezagdragend, dan dient alleen de gezagdragende ouder toestemming te geven. Het is aan te bevelen om in dat geval de gezagdragende ouder te vragen om een schriftelijk document waaruit blijkt dat de andere ouder geen gezag (meer) heeft. Dit kan een rechterlijke uitspraak zijn waarin het gezag bij een van de ouders is weggenomen. Gegevens over (wijzigingen in) het gezag over de minderjarige zijn op te vragen bij het openbare gezagsregister bij de griffie van de arrondissementsbank die het dichtst is gelegen bij de geboorteplaats van het kind. Het is van groot belang dat de gedragswetenschapper duidelijkheid krijgt over de gezagssituatie van ouders en daarvan aantekening maakt in het dossier. Hij is hier immers ook tuchtrechtelijk op aan te spreken. Meer informatie is te vinden in de brochure 'Gezag, omgang en informatie' van het Ministerie van Veiligheid en Justitie uit 2010. -> www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aangifte-geboorte-erkenning-en-gezag/documenten-en-publicaties/brochures/2010/12/15/gezag-omgang-en-informatie.html.

DILEMMA

Gedragswetenschappers ervaren een dilemma wanneer toestemming van een van beide ouders ontbreekt terwijl onderzoek of begeleiding/behandeling van het kind dringend gewenst lijkt te zijn. Is er dan een juridische en beroepsethische uitweg die het mogelijk maakt een kind toch te onderzoeken, begeleiden en/of behandelen?

In dit geval moet de gedragswetenschapper zich afvragen of de conflict-van-plichten-redenatie van toepassing is. Het eerste wat hij daarvoor moet doen is de casus objectiveren. Daarvoor moet hij zichzelf vragen stellen die antwoorden opleveren die een vakgenoot kunnen overtuigen. Vragen als: wat is de hulpvraag? Welk belang van het kind is in het geding: geestelijk welzijn, lichamelijk welzijn? Hoe groot is het risico dat het kind in dat welzijn wordt geschaad? Hoe groot is de schade dan? Is het een onmiddellijk risico dan wel een risico dat zich op zeer korte termijn zal manifesteren? Op welke bronnen baseer ik mijn overtuiging of mijn vermoeden? Let wel: als het een geobjectiveerd vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld betreft, dan dient de gedragswetenschapper de meldcode kindermishandeling te volgen (zie paragraaf 3.5).

Wijzen de antwoorden erop dat het kind op korte termijn waarschijnlijk aanmerkelijke lichamelijke of psychische schade zal oplopen wanneer het niet wordt onderzocht, behandeld of begeleid, dan is er aan de zijde van het kind dus een zwaarwegend belang. Dit belang moet worden afgewogen tegen een ander zwaarwegend belang, namelijk het recht van de ouder om vooraf geïnformeerd te worden en zo al dan niet met onderzoek, behandeling en begeleiding van het kind in te kunnen stemmen. Om een juiste afweging te kunnen maken dienen drie vragen te worden beantwoord:

- 1 is handelen zonder toestemming van de ouder de enige uitweg uit het dilemma?*
- 2 Zijn de gevolgen van de te maken keuze proportioneel in het licht van het doel dat men wil bereiken?*
- 3 Wordt het doel met de te maken keuze daadwerkelijk bereikt?*

De gedragswetenschapper doet er goed aan om de casus geanonimiseerd ter objectivering en afweging aan een onafhankelijk vakgenoot voor te leggen. Van het besluitvormingsproces moeten aantekeningen worden gemaakt in het dossier. De procedurele zorgvuldigheid die in het besluitvormingsproces is nagestreefd en die onder meer tot uitdrukking komt in de aantekeningen ervan in het dossier, vormen voor een tuchtrechter de primaire toets. Zo toetst de tuchtrechter dus of de gedragswetenschapper een juiste afweging heeft gemaakt.

De ouder met gezag is de wettelijk vertegenwoordiger van het kind, de ouder zonder gezag is dat niet en heeft dus ook niet dezelfde rechten. Zo heeft hij geen recht om toestemming te geven (of te onthouden) voor het aangaan van een professionele relatie. Evenmin heeft hij recht op inzage in het dossier van het kind.

Er is echter wel recht op informatie. De ouder met gezag heeft de plicht de ouder zonder gezag te betrekken bij belangrijke beslissingen die de persoon en/of de verzorging en opvoeding van het kind betreffen (volgens artikel 377b boek 1 BW). Maar ook een derde die over belangrijke informatie over het kind beschikt (zoals de gedragswetenschapper) moet informatie aan de ouder zonder gezag verstrekken als deze daarom vraagt.

Welke informatie aan de ouder zonder gezag?

De ouder zonder gezag heeft een zelfstandig recht op informatie. Dit recht is in principe niet afhankelijk van de toestemming van de gezagdragende ouder.

Het gaat dan, zoals de wetgever aangeeft, om informatie op hoofdlijnen, dus om globale, feitelijke informatie. Denk aan de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en de conclusies die de gedragswetenschapper daaruit met betrekking tot het kind heeft getrokken.

Wanneer de ouder zonder gezag vraagt om een kopie van het gehele onderzoeksrapport dan dient de gedragswetenschapper deze vraag voor te leggen aan de ouder met gezag wanneer het kind jonger is dan twaalf, en aan de ouder en de minderjarige tezamen wanneer het kind tussen de twaalf en zestien jaar oud is. Het gaat immers om gegevens over het kind die verder gaan dan globale informatie.

De grenzen van de informatieverstrekking worden niet alleen bepaald door het beroepsgeheim dat de professional heeft ten opzichte van het kind. De gedragswetenschapper moet er ook voor waken dat hij de privacy van de ouder met gezag niet schendt. De privacy van de ouder met gezag wordt namelijk geschonden wanneer de andere ouder, door inzage in het dossier van het kind, vertrouwelijke informatie over de gezagdragende ouder zonder diens toestemming aan de weet komt. Aanbevolen wordt dus het dossier zo aan te leggen, dat de gedragswetenschapper aan ieder afzonderlijk gelegenheid tot inzage kan bieden, zonder de vertrouwelijkheid van de gegevens van de andere betrokkenen te schenden.

Gezinsvoogdij

Het kan vóórkomen dat een kind door de kinderrechter onder toezicht wordt gesteld (ots) en het gezin begeleid wordt door een gezinsvoogd vanuit Bureau Jeugdzorg. De ouders zijn dan samen met de gezinsvoogd verantwoordelijk voor de verzorging en opvoeding van het kind. De gezinsvoogd kan de ouders ook schriftelijke aanwijzingen geven of de kinderrechter inschakelen wanneer hij vindt dat het kind uit huis geplaatst moet worden.

Het feit dat er een gezinsvoogd is aangesteld heeft echter geen invloed op de professionele relatie van de gedragswetenschapper met ouders en minderjarige. Gedragswetenschappers mogen de gezinsvoogd niet zonder toestemming van (gezagdragende) ouders informeren. De gezinsvoogd is namelijk niet belast met het ouderlijk gezag over het kind en is geen wettelijk vertegenwoordiger. Een

voogd is dat wel. Het onderscheid tussen gezinsvoogd en voogd is dus van groot belang. Een voogd neemt op last van de rechter de opvoedingstaak van de ouder over en heeft wettelijk gezag over het kind (artikel 245 BW 1). Is er een voogd aanwezig, dan dient de gedragswetenschapper dus altijd de voogd om toestemming te vragen.

Stiefouderschap

Een stiefouder, meestal de nieuwe partner van een van de gezagdragende ouders, is juridisch gezien (artikel 395 BW) alleen verplicht om bij te dragen in het levensonderhoud van het kind. De stiefouder heeft geen gezag, is geen wettelijk vertegenwoordiger en kan geen toestemming geven voor onderzoek of behandeling. Voor het verstrekken van gegevens over de minderjarige aan de stiefouder heeft de gedragswetenschapper de toestemming nodig van de ouder(s) met gezag en de minderjarige, afhankelijk van diens leeftijd. Datzelfde geldt wanneer de stiefouder aanwezig wil zijn bij gesprekken met het kind.

De gedragswetenschapper kan van mening zijn dat het zinvol is om de stiefouder bij het onderzoek en/of de behandeling te betrekken. Een stiefouder kan immers een belangrijke rol in het leven van de minderjarige spelen, in ieder geval wanneer er omgang is met de nieuwe partner. De professional kan de stiefouder dan vragen om diens visie op de situatie. Daarvoor is geen toestemming van ouders en/of minderjarige noodzakelijk. Uit een oogpunt van zorgvuldigheid en openheid dient de gedragswetenschapper het belang daarvan wel aan hen toe te lichten.

Het gaat hier nadrukkelijk om 'aan het woord laten', vragen om een visie op de hulpvraag, niet om het verstrekken van gegevens over de jongere aan de stiefouder buiten de gezagdragende ouders en/of minderjarige om.

Werkwijze verkrijgen van toestemming

De gedragswetenschapper die de ouders en minderjarige om toestemming wil vragen, moet weten aan welke zorgvuldigheidseisen die toestemming moet voldoen. Om een professionele relatie met het kind te kunnen

aangaan is volgens de beroepscode geen schriftelijke toestemming vereist. Toch is het aan te bevelen om ook van mondeling gegeven toestemming aantekening te maken in het dossier. Dat voorkomt eventuele misverstanden.

Moet er toestemming voor onderzoek of begeleiding worden gevraagd, dan is het efficiënt om toestemmingsformulieren te gebruiken. Binnen instellingen wordt met verschillende varianten van formulieren gewerkt. Belangrijk is echter wel dat uit het formulier duidelijk moet blijken waarvoor ouders precies toestemming geven. Een algemene machtiging vooraf – die door veel instellingen wordt gebruikt – is voor de gedragswetenschapper niet voldoende om toestemming aan te ontlenen. Op het moment van ondertekening weten de cliënt c.q. de ouders immers (nog) niet om welk onderzoek of welke behandeling het gaat.

CASUS

Een psycholoog behandelt op verwijzing van de kinderarts een achtjarig meisje met ernstig eczeem. Ze schrijft in haar verslag voor de kinderarts dat het meisje stress heeft na bezoeken aan haar vader. Als het meisje onder toezicht van Bureau Jeugdzorg wordt gesteld, vraagt de gezinsvoogd de psycholoog om informatie. Zich van geen kwaad bewust stuurt de psycholoog de gezinsvoogd kopieën van haar brieven aan de kinderarts, maar dit komt haar na een klacht van vader op een waarschuwing te staan. Het tuchtcollege is duidelijk: zonder toestemming van de ouders, voor zover deze het gezag hebben, is het niet toegestaan om informatie over een kind te verstrekken aan een derde, ook niet als dat een gezinsvoogd is. Vindt de zorgverlener de situatie zo bedreigend voor het kind dat het onontkoombaar is om de gezinsvoogd te informeren, dan mag dat zonder toestemming. Maar ook dan moeten de ouders hierover wel eerst worden ingelicht. De psycholoog had deze regels moeten kennen, stelt het tuchtcollege. Maar het college is ook kritisch over Bureau Jeugdzorg. Dat heeft de psycholoog niet trachten te behoeden voor deze fout en heeft zich niet verantwoordelijk

gevoeld voor het verkrijgen van ouderlijke toestemming. 'De vraag is gerechtvaardigd of dit niet anders kan', schrijft het tuchtcollege. Een goede vraag, en precies de reden waarom de KNMG binnenkort samenwerkingsafspraken over informatie-uitwisseling ondertekent tussen (geestelijke) gezondheidszorg en AMK, Bureau Jeugdzorg en Raden voor de Kinderbescherming.

3.4 HET DOSSIER

Wat is een dossier?

De gedragswetenschapper is verplicht om een dossier aan te leggen, bij te houden en te bewaren over alles dat relevant en noodzakelijk is voor de professionele relatie met de cliënt. De dossierplicht is vastgelegd in wetgeving (Wgbo) en de beroepscode van NIP en NVO. De beroepscode kennen ook regels over de zeggenschapsrechten van cliënten met betrekking tot het dossier, zoals het recht op inzage en afschrift van het dossier.

HET DOSSIER VOLGENS DE BEROEPSCODE

NIP-beroepscode (artikel 1.1.2.14): de op een cliënt of cliëntstelsel betrekking hebbende verzameling van alle gegevens die de psycholoog in zijn beroepsmatig handelen heeft verkregen en die hij bewaart vanwege hun relevantie voor kwaliteit en continuïteit van de professionele relatie. Persoonlijke werkaantekeningen van de psycholoog behoren niet tot het dossier.

NVO-beroepscode (artikel 29): een verzameling van gegevens, schriftelijk, elektronisch en/of audio en/of visueel, verkregen door de pedagoog, die bewaard worden vanwege hun relevantie voor de kwaliteit en/of continuïteit van de professionele relatie.

Professionals in de jeugdzorg dienen verantwoording af te leggen aan de cliënt, aan collega-professionals, en eventueel aan een

klachtencommissie of tuchtcollege. Maar in de praktijk blijkt dat beroepsbeoefenaren zich vooral verantwoordelijk voor de procedure die ze hebben gevolgd. Ze vermelden bijvoorbeeld het aantal contactmomenten. Over de inhoud van het primaire hulpverleningsproces wordt vaak niets vermeld. Dat is een probleem, want voor cliënten en collega's moet inzichtelijk zijn waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt. Dit om de continuïteit van de zorg te kunnen garanderen. In een dossier moet een professional dus niet alleen verslag doen van wat hij feitelijk heeft gedaan in het kader van intake, diagnostiek en interventie; hij hoort daarvan ook de onderbouwing en motivering te geven.

Ook melding van intercollegiaal overleg maakt onderdeel uit van het cliëntdossier. Voor het onderbouwen en verantwoorden van het handelen is het van belang te kunnen laten zien dat je een of meerdere collega's hebt geraadpleegd. Cliënten hebben geen recht op inzage in wat een collega letterlijk heeft gezegd of geadviseerd. Ze hebben wel het recht te weten dat er overleg is gevoerd en wat dat betekent voor de bevindingen en conclusies van de gedragswetenschapper.

Persoonlijke werkaantekeningen

Persoonlijke werkaantekeningen van de gedragswetenschapper behoren niet tot het dossier (artikel 1.1.2.14 beroepscode NIP, artikel 29 beroepscode NVO). Het gaat bij dit soort aantekeningen om vragen, indrukken en vermoedens die bij de professional leven in de aanloop naar een definitieve vaststelling of bevinding, zoals bijvoorbeeld een diagnose. Ze dienen als geheugensteun voor de gedragswetenschapper en hebben een tijdelijk karakter.

Persoonlijke werkaantekeningen worden gescheiden van het dossier bewaard en na voltooiing van de opdracht vernietigd (NIP artikel 1.1.2.14; NVO artikel 29). Als bepaalde aantekeningen relevant blijken voor de behandeling, moet de gedragswetenschapper ze opnemen in het dossier. Deze aantekeningen vallen daarmee onder het inzage-recht van de cliënt.

Ruwe testgegevens

Het NIP en de NVO hanteren, op advies van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP), de gedragslijn dat ruwe testgegevens onderdeel uitmaken van het dossier. Ouders hebben recht op inzage in de ruwe testgegevens, maar niet op een kopie daarvan.

Bij voorkeur wordt de inzage door de gedragswetenschapper begeleid.

-> http://www.cbweb.nl/Pages/adv_Z2008-00333.aspx en http://www.cbweb.nl/downloads_overig/NIP.pdf

-> <http://www.psynip.nl/wat-doet-het-nip-tests/actueel/archief/college-bescherming-persoonsgegevens-neemt-standpunt-nip-over.html>

Van wie is het dossier?

Zoals gezegd heeft de gedragswetenschapper volgens de beroepscode een eigen professionele verantwoordelijkheid om een dossier bij te houden en te bewaren. Juridisch gezien is hij geen eigenaar van het dossier, maar de cliënt en/of de ouders zijn dat ook niet. Zij hebben wel de zeggenschapsrechten over de gegevens. Dat wil zeggen dat het kind en/of de ouders recht op inzage en afschrift hebben, en mogen bepalen wie erover kan beschikken of er toegang toe heeft.

Wie heeft recht op inzage?

Ouders en/of kind hebben de zeggenschapsrechten over hun dossier. Een van de belangrijkste zeggenschapsrechten is het recht op inzage in en afschrift van het dossier.

De NVO-beroepscode stelt in artikel 33 en 34:

“De cliënt heeft recht op inzage en afschrift van het eigen dossier tenzij door inzage de privacy van anderen onevenredig wordt geschaad. De niet met het gezag belaste ouder van een minderjarige cliënt heeft geen recht op volledige inzage, doch wel een recht op informatie conform artikel 377 c Boek 1 BW. Wanneer inzage in het dossier door een vertegenwoordiger van de cliënt voor die cliënt of derden ernstig nadeel oplevert, mag de gedragswetenschapper inzage onthouden. In dat geval heeft een door de cliënt aan te wijzen derde, zijnde een aan de beroepscode onderworpen gedragswetenschapper, recht

op inzage in het dossier voor het geven van een ‘second opinion’ over de gegrondheid van de weigering van de inzage. Bij inzage in het dossier moet de pedagoog aanbieden uitleg te geven.”

In artikel 35 stelt de NVO-beroepscode bovendien:

“De cliënt heeft recht op verbetering, aanvulling of verwijdering van gegevens die zijn opgenomen in het dossier, indien de opgenomen gegevens aantoonbaar onjuist of onvolledig zijn, of gezien de doelstelling van het dossier niet ter zake doen. Het verzoek tot correctie, aanvulling en verwijdering van gegevens moet schriftelijk worden ingediend.” Dit staat ook in de beroepscode van het NIP (NIP artikel III.3.2.11).

De NIP-beroepscode stelt verder (artikel III.3.2.9 en III. 3.2.10):

“De psycholoog geeft de cliënt desgevraagd inzage in en afschrift van diens dossier. Hij biedt daarbij aan tekst en uitleg te verschaffen. Alvorens de cliënt inzage te geven, verwijderd de psycholoog de gegevens die betrekking hebben op anderen, voor zover die niet door de cliënt zijn verstrekt. Als er sprake is van een professionele relatie met een cliëntsysteem, worden daarbij van de afzonderlijke personen alle gegevens, die niet tegelijkertijd betrekking hebben op andere personen in dat systeem op zodanige wijze bewaard, dat aan elk afzonderlijk gelegenheid tot inzage gegeven kan worden zonder de vertrouwelijkheid van de gegevens van anderen te schenden. De gedragswetenschapper richt het dossier naar vorm en inhoud zo in dat het voor de cliënt redelijkerwijs toegankelijk is.”

De gedragswetenschapper mag alleen gegevens uit het dossier verstrekken aan anderen als de cliënt daarvoor van tevoren uitdrukkelijk, bij voorkeur schriftelijk toestemming heeft gegeven.

Dat geldt ook voor het terugkoppelen van gegevens aan de huisarts. Ook bij van tevoren gegeven toestemming kan de gedragswetenschapper deze op het moment waarop hij concrete informatie wil verstrekken niet altijd veronderstellen.

Waar wordt het dossier bewaard?

De gedragswetenschapper dient ervoor te zorgen dat het dossier goed is beveiligd en afgeschermd, zodat aan de geheimhoudingsplicht wordt voldaan. Zie de artikelen III.3.3.10 (NIP) en 30, 31 (NVO) van de beroepscode. Daarbij maakt het in principe niet uit of de gegevens op papier of digitaal zijn vastgelegd. Op het ledennet van het NIP zijn vuistregels te downloaden voor het beveiligen van digitale dossiers (-> www.psynip.nl > beroepsethiek > Uit het spreekuur > dossiers).

Bewaartermijn van het dossier

Voor professionals die werken in de geestelijke gezondheidszorg (of als zelfstandig behandelaar) schrijft de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) een bewaartermijn voor van vijftien jaar. Voor psychologen in andere sectoren geldt dat de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) hen dwingt tot het kiezen van een bewaartermijn. De beroepscode sluiten daarbij aan en stellen een minimumbewaartermijn van een jaar. (NIP code artikel III.1.6.2 en NVO code artikel 32.1). De bewaartermijn is afhankelijk van het doel waarvoor de gegevens zijn verzameld en het dossier is aangelegd en start zodra de professionele relatie is afgerond. Het is belangrijk de cliënt tijdig te informeren wanneer tot vernietiging wordt overgegaan. De cliënt kan dan eventueel het verzoek doen om het dossier langer te bewaren of een kopie van het dossier opvragen.

Voor dossiers van minderjarige cliënten geldt als uitgangspunt dezelfde bewaartermijn als bij die van meerderjarige cliënten. In de praktijk van de gezondheidszorg is het echter gebruikelijk om deze dossiers langer te bewaren, tot maximaal 15 jaar na het 18e jaar. Voor gedragswetenschappers die werkzaam zijn op het terrein van behandeling en begeleiding geldt dus geen juridische verplichting tot langer bewaren van het dossier, maar zij kunnen dat overwegen in samenspraak met de minderjarige cliënt en diens ouders.

Vernietigen

De cliënt heeft het recht om vernietiging van

het dossier te vragen, ook binnen de van toepassing zijnde bewaartermijn. De gedragswetenschapper moet binnen drie maanden aan zo'n verzoek gevolg geven. De Beroepscode raadt aan om een verzoek tot vernietiging schriftelijk te laten indienen en het verzoek te bewaren gedurende de bewaartermijn. Dit om mogelijke misverstanden te voorkomen.

Op de website van het College Bescherming Persoonsgegevens is een informatieblad over bewaartermijnen te downloaden:

-> http://www.cbppweb.nl/Pages/inf_va_bewaartermijnen.aspx#2

Digitale communicatie

Digitale communicatiemiddelen bieden de gedragswetenschapper veel mogelijkheden, maar kunnen ook complicaties en risico's opleveren als het gaat om beveiliging en privacybescherming. De professional kan er bijvoorbeeld niet altijd van op aan dat de ontvangst van e-mailberichten voldoende is beveiligd of afgeschermd tegen meelezen door derden. Aanbevolen wordt dat de gedragswetenschapper dit met het kind en/of de ouders bespreekt, en dat hij documenten verzendt als PDF of beveiligt met een wachtwoord en in de onderwerpregel 'VERTROUWELIJK' zet. Het gebruik van laptops, smartphones en usb-sticks is ook niet zonder veiligheidsrisico's – denk aan verlies of diefstal. Het maken van back-ups verdient aanbeveling, net als het gebruik van toegangs- of inlogcodes.

Geldigheidsduur gegevens

Voor de geldigheidsduur van gegevens zijn in de beroepscode geen richtlijnen opgenomen. Dit betekent dat de gedragswetenschapper zelf een bepaalde geldigheidsduur aan gegevens toe moet kennen. NIP en NVO adviseren om de geldigheidsduur te laten aansluiten bij wat gebruikelijk is in het werkveld. Het is aan te bevelen om deze geldigheidsduur in het dossier te vermelden.

Het gebeurt soms dat bij het nemen van beslissingen gebruik wordt gemaakt van diagnostiek die in een eerder stadium of met een andere aanleiding is verricht. Er bestaat

geen 'verbod' op het gebruik van bestaande diagnostiek. Maar de professional zal wel de relevantie en geldigheid ervan moeten bepalen ten opzichte van de huidige vraagstelling. Bovendien moet de cliënt toestemming geven voor het gebruik van eerdere diagnostische gegevens.

Let op!

Zodra een professional zijn handtekening zet onder een eindrapport of verslag dat gebaseerd is op diagnostisch onderzoek dat door een ander is uitgevoerd, is hij verantwoordelijk voor de overgenomen diagnose. Ook als deze niet in het kader van de huidige vraag of beslissing is gesteld. De professional zal in het dossier zorgvuldig moeten onderbouwen waarom hij een bepaalde diagnose al dan niet overneemt.

3.5

GEHEIMHOUDING EN PRIVACY

De gedragswetenschapper is verplicht tot geheimhouding. Dit komt voort uit het beroepsgeheim.

Voor psychologen en orthopedagogen is de geheimhoudingsplicht vastgelegd in de beroepscode van NIP en NVO.

BIG-geregistreerde gezondheidszorg-psychologen dienen zich (ook) te houden aan een wettelijk vastgelegde zwijgplicht (artikel 88 Wet BIG).

De beroepscode van NVO en NIP kennen een aantal artikelen over geheimhoudingsplicht en het doorbreken daarvan. Daarin staat dat de gedragswetenschapper een vertrouwensrelatie met de cliënt aangaat. Daarom is de gedragswetenschapper verplicht tot geheimhouding van de kennis die hij vergaart tijdens onderzoek en behandeling, voor zover deze informatie van vertrouwelijke aard is. Onder deze verplichting valt ook het professionele oordeel van de gedragswetenschapper over de cliënt. De geheimhouding blijft na beëindiging van de professionele contacten bestaan (NIP-beroepscode artikel III. 3.3.1 en verder; NVO-beroepscode artikel 8.1. en verder).

Doorbreken geheimhouding

Uitgangspunt is dat de gedragswetenschapper alleen met toestemming van de ouders en/of het kind gegevens mag uitwisselen met een derde. Dat kunnen zowel beroepskrachten binnen de instelling zijn als daarbuiten – denk aan de huisarts of een collega bij een andere instelling. Soms is het echter in het belang van de cliënt, of voor de veiligheid van anderen, noodzakelijk om de geheimhouding te doorbreken. Van groot belang is dat de gedragswetenschapper dan kan uitleggen waarom hij aan het belang van ouders en/of kind minder gewicht heeft toegekend. Zijn er andere beroepskrachten rechtstreeks betrokken bij het onderzoek of de begeleiding, dan heeft de gedragswetenschapper geen toestemming van het kind en/of diens ouders nodig om gegevens uit te mogen wisselen (artikel III 3.3.11 beroepscode NIP). Wel dient de professional ouders en cliënt hierover van tevoren te informeren. De gedragswetenschapper moet zich een eigen professioneel oordeel vormen over welke collega's of beroepsbeoefenaren kunnen worden beschouwd als direct betrokkenen. En dat oordeel staat als uitgangspunt los van de mening die de instelling hierover heeft.

Conflict van plichten

Heeft de gedragswetenschapper gegronde redenen om aan te nemen dat de cliënt of anderen door toedoen van de cliënt gevaar lopen, dan mag hij zijn geheimhoudingsplicht doorbreken.

Voor alle duidelijkheid: toestemming van ouders/cliënt blijft uitgangspunt. De gedragswetenschapper dient zich dus eerst voldoende in te spannen om die te verkrijgen. Pas wanneer hij die toestemming niet krijgt of wanneer hij er niet zonder risico's voor de veiligheid van het kind of anderen om kan vragen, dient hij stap voor stap na te gaan of het zwaarwegende belang van het kind opweegt tegen het doorbreken van de geheimhouding. Juridisch wordt dit ook wel het 'conflict van plichten' genoemd: de gedragswetenschapper zit klem. Hij zal hierin zijn eigen professionele afweging moeten maken.

De gedragswetenschapper waakt er hierbij voor de geheimhouding niet verder te doorbreken dan noodzakelijk is. Dat kan hij het beste doen door zichzelf de vraag te stellen welke informatie de andere beroepskracht nodig heeft om het belang van het kind te behartigen en de situatie van het kind daadwerkelijk te verbeteren. Ook is aan te bevelen dat de gedragswetenschapper bij het maken van de afwegingen te rade gaat bij een (meer ervaren) collega of leidinggevende. Dat dient in geanonimiseerde vorm te gebeuren. Het doel van de consultatie is immers om de afweging te toetsen.

Belangrijk is dat de gedragswetenschapper zijn inspanningen en afwegingen heel zorgvuldig in het dossier vastlegt. Daar kan hij op terugvallen indien er vragen of klachten komen.

3.6 MELDRECHT, MELDCODE EN GEGEVENSVERSTREKKING BIJ KINDERMISHANDELING

Zoals eerder aangegeven kan een gedragswetenschapper zijn beroepsgeheim niet zomaar doorbreken. Wanneer een kind direct gevaar loopt, bijvoorbeeld in het geval van kindermishandeling of huiselijk geweld, kan dat wel. In zulke gevallen is namelijk het meldrecht van toepassing. Dit meldrecht geeft professionals bij een zwaarwegend belang het recht om derden informatie over het kind te verschaffen, ook als daarvoor geen toestemming is gevraagd of verkregen. Het meldrecht is onder andere te vinden in artikel 53 van de Wet op de Jeugdzorg en in de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (2013).

Het wetsvoorstel Meldcode treedt medio 2013 in werking. Op basis van de wet zijn organisaties en zelfstandige beroepsbeoefenaars verplicht een meldcode op te stellen. Deze dient een stappenplan te bevatten, zodat iedereen weet wat hij of zij moet doen bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. Daarbij moet ook aandacht worden geschonken aan de omgang met het beroepsgeheim en de beroepscode.

Meldcodes worden ontwikkeld per gemeente of regio, maar ook op instellingsniveau. Het NIP werkt aan een handreiking voor psychologen. Deze moet duidelijk maken hoe psychologen dienen om te gaan met meldcode en meldrecht, in overeenstemming met de beroepscode.

Meldcode betekent meldrecht, geen meldplicht. Met andere woorden: de verplichting een meldcode te hanteren houdt niet in dat een professional verplicht is informatie te melden of gegevens te delen. Ook niet als Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), de Raad voor de Kinderbescherming of Bureau Jeugdzorg daarom vragen. De professional dient hierin een eigen afweging te maken.

Belangrijk

Ook bij een vermoeden van kindermishandeling moet de gedragswetenschapper de ouders vragen om toestemming om derden informatie te mogen verschaffen. De gedragswetenschapper dient zich daar op basis van de vertrouwensrelatie in ieder geval voor in te spannen. Ouders hebben het recht ingelicht te worden over de zorgen en vermoedens van de gedragswetenschapper. Pas wanneer het vragen van toestemming volgens de gedragswetenschapper het kind in gevaar brengt of wanneer ouders expliciet toestemming weigeren, kan de gedragswetenschapper gebruik maken van het meldrecht. Hij dient dit besluit wel zorgvuldig te onderbouwen.

Verzoek om informatie van AMK of Raad

Het komt voor dat het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of de Raad voor de Kinderbescherming de gedragswetenschapper (telefonisch) vraagt informatie te verstrekken over een kind en/of de ouders.

De gedragswetenschapper doet er in zo'n geval goed aan het AMK of de Raad te melden dat hij de ouders hiervoor eerst om toestemming moet vragen. Werpt het AMK of de Raad tegen dat dit niet hoeft, dan kan de gedragswetenschapper zeggen dat hij hierin een eigen professionele afweging in overeenstemming met de beroepscode maakt.

In artikel 53, lid 3 van de Wet op de Jeugdzorg staat namelijk dat hulpverleners het recht hebben om Bureau Jeugdzorg inlichtingen te verstrekken wanneer dit noodzakelijk wordt geacht om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te stoppen. Dit recht houdt nadrukkelijk geen spreek- of meldplicht voor de gedragswetenschapper in! Het meldrecht benadrukt juist de eigen verantwoordelijkheid van de professional om verschillende belangen tegen elkaar af te wegen. Deze afweging dient zorgvuldig onderbouwd te worden vastgelegd in het dossier.

Overigens moet een gedragswetenschapper ook kunnen uitleggen waarom hij géén gebruik heeft gemaakt van zijn meldrecht als dit voor de hand had gelegen!

VUISTREGELS VOOR HET DELEN VAN INFORMATIE

- > *Uitgangspunt is de vertrouwensrelatie met kind en ouders. Deze brengt met zich mee dat de gedragswetenschapper eerst ouders en kind (afhankelijk van de leeftijd) om toestemming vraagt.*
- > *Daarbij moet de gedragswetenschapper duidelijk maken om welke gegevens het gaat en waarom hij deze informatie door wil spelen. Pas dan kunnen ouders en kind weloverwogen beslissen of zij al dan geen toestemming geven informatie aan derden te verstrekken.*
- > *Als om veiligheidsredenen geen toestemming kan worden gevraagd, of als toestemming wordt geweigerd, is het aan de gedragswetenschapper om te bepalen of hij gebruik maakt van zijn meldrecht. Zijn afweging in dezen dient hij zorgvuldig te onderbouwen en vast te leggen. De gedragswetenschapper licht kind en ouders in principe wel in voordat hij de informatie verstrekt. Brengt dit het kind in gevaar, dan doet hij het achteraf.*

Verwijsindex risicjongeren

De gedragswetenschapper kan ook een

meldrecht hebben als het gaat om opname van een kind in de verwijsindex risicjongeren (VIR). Dit systeem zorgt ervoor dat professionals die bij de zorg om een bepaalde risicjongere zijn betrokken met elkaar in contact worden gebracht. Zo wordt voorkomen dat beroepskrachten langs elkaar heen werken. Ze krijgen een e-mailbericht als er een 'match' is met een andere hulpverlener die klaarblijkelijk bij de zorg omtrent een bepaalde jongere is betrokken. Gemeenten zijn inmiddels wettelijk verplicht om een verwijsindex in te richten.

Alleen een meldingsbevoegde professional heeft toegang tot de verwijsindex. Maar let op: meldingsbevoegd betekent dat de betreffende professional een meldrecht heeft – geen meldplicht!

Om verwarring met een melding aan het AMK te voorkomen, wordt bij de VIR gesproken over 'registreren' in plaats van over 'melden'. In het systeem worden geen inhoudelijke gegevens opgeslagen (zoals bij het AMK): matches worden bepaald aan de hand van burgerservicenummer (BSN) of naam en adresgegevens van het kind.

NIP en NVO adviseren om ook bij VIR-registratie te proberen de vertrouwensrelatie met het kind en de ouders niet te schaden. Dat betekent dus dat de gedragswetenschapper open dient te zijn over het feit dat hij het kind bij de VIR wil aanmelden. Ook als de gedragswetenschapper na een match over wil gaan tot uitwisseling van gegevens met een andere professional moet hij daarvoor toestemming hebben van de cliënt.

3.7 BEJEGENING – WAARDEN EN NORMEN VAN CLIËNT EN PROFESSIONAL

Elk mens heeft zijn eigen waarden en normen. Gedragswetenschappers moeten zich hier goed bewust van zijn. Waarden en normen – van ouders en kind, maar ook van henzelf – spelen immers mee in de professionele relatie die zij met cliënten hebben.

Klachtzaken in het tuchtrecht gaan vaak over de manier waarop de cliënt is bejegend – of althans, hoe de cliënt de bejegening heeft beleefd.

Een aantal aandachtspunten:

- > ouders en kinderen voelen zich pas serieus genomen en gehoord als ze begrijpen waarom professionals doen wat ze doen. Alleen als zij in begrijpelijke taal het wat en waarom krijgen uitgelegd kunnen zij eigen beslissingen nemen en zich aan een behandelplan committeren;
- > Het geven van adequate informatie (informed consent) is meer dan een procedurele verplichting waaraan professionals moeten voldoen om toestemming te krijgen van de cliënt. Controleren of de cliënt de informatie heeft begrepen en tot een weloverwogen eigen beslissing of toestemming kan komen is van groot belang;
- > hoe je cliënten informeert en betreft bij keuzes vraagt expliciet aandacht in intervisie en supervisie. Stel jezelf bijvoorbeeld de vraag 'hoe zou je als cliënt hierop reageren?', of stel je voor dat het om je eigen kind zou gaan.

Omgaan met diversiteit

Gedragswetenschappers in de jeugdzorg hebben te maken met een grote diversiteit in culturele en etnische achtergronden van kinderen en ouders. De beroepscode van NIP en NVO lijken hier op het eerste gezicht weinig of geen expliciete aandacht te besteden. Dit terwijl die diversiteit veel uitdagingen met zich meebrengt en tot ethische dilemma's kan leiden. Hieronder een aantal basisprincipes uit de beroepscode die houvast kunnen geven.

Respect

Artikel III.3.1.3 van de NIP-beroepscode noemt expliciet de culturele verschillen waarmee de psycholoog rekening dient te houden – in termen van niet discrimineren. In de beroepscode van de NVO komt het non-discriminatiebeginsel tot uitdrukking in artikel 7. Maar de artikelen in de beroepscode impliceren ook dat een ieder in eenzelfde situatie dezelfde kansen moet

krijgen. De gedragswetenschapper moet zich ervoor inspannen om dit te realiseren.

Integriteit

Integriteit betekent dat de gedragswetenschapper zich eerlijk, met open vizier, betrouwbaar, objectief en onafhankelijk ten opzichte van de cliënt opstelt. Maar het wil ook zeggen dat de gedragswetenschapper zijn eigen culturele identiteit onderkent en zich realiseert dat deze van invloed is op zijn waarneming, communicatie en interactie met de cliënt.

De gedragswetenschapper dient geen methoden te hanteren die de cliënt aantasten in zijn waardigheid (in dit verband op te vatten als culturele en etnische identiteit) of die verder in de persoonlijke levenssfeer van betrokkene doordringen dan nodig is voor het gestelde doel.

Verantwoording

De beroepscode hanteren het begrip 'verantwoordelijkheid' of 'verantwoording' (paragraaf III.1 beroepscode NIP, artikel 10 beroepscode NVO). Gedragswetenschappers dienen hun beroepsmatig handelen te verantwoorden ten opzichte van de cliënt, betrokkenen, hun omgeving en de maatschappij. Zij dienen dus te laten zien hoe zij zich rekenschap geven van de culturele en etnische identiteit en diversiteit van hun cliënten.

Diversiteit en de ethische dilemma's die hiermee kunnen samenhangen vraagt aandacht in opleiding en scholing, maar vooral ook in reflectie. Professionals kunnen individueel en in groepsverband reflecteren op een casus.

CASUS: IEDER ZIJN EIGEN MAATSTAF?

Een moeder en dochter (14) met Surinaamse achtergrond zijn via een proces-verbaal in verband met veel ongeoorloofd verzuim bij de Raad voor de Kinderbescherming terechtgekomen. Vader is uit beeld. Er is een verleden van huiselijk geweld door de vader. De Raad voor de Kinderbescherming heeft moeder en dochter geadviseerd om zelf

opvoedingsondersteuning te zoeken. Zo komen ze bij de instantie waar een hulpverlener (ook met Surinaamse achtergrond) analyseert welke ambulante hulp (qua vorm en intensiteit) zij nodig hebben.

Het meisje is vaak ziek en mag dan thuisblijven van haar moeder. Zij vergeet vaak om haar dochter ziek te melden, vandaar de meldingen bij er door de school meldingen van verzuim zijn gedaan.

Het meisje hangt doordeweeks veel met vrienden rond. Ze moet van haar moeder dan om 23 uur thuis, en daar houdt ze zich aan. De hulpverlener zegt tegen moeder dat dit laat is, gezien de leeftijd van haar dochter. Ook vraagt de hulpverlener of de moeder wel goed zicht heeft op de vrienden waarmee haar dochter omgaat. De moeder geeft aan zich geen zorgen te maken rondom eventuele vriendjes van haar dochter. Het is geen onderwerp dat de moeder met haar dochter bespreekt. De moeder geeft aan dat haar dochter Antilliaans bloed heeft van haar vader, en dat ze vast wel vriendjes zal hebben. Dat kan ze niet tegenhouden.

Moeder vindt dat er eigenlijk geen problemen zijn, omdat haar dochter naar haar luistert en volgens haar regels op tijd thuis is. Ze ziet de problemen van de thuissituatie niet en staat niet open voor opvoedsuggesties. Moeder heeft als kind ook zo'n opvoeding gekregen in Suriname en dat is (naar eigen zeggen) ook goed gegaan. Ze erkent wel dat haar dochter hulp moet hebben bij het verwerken van het verleden, toen ze herhaaldelijk getuige was van huiselijk geweld.

De hulpverlener vindt het gedrag van het meisje niet adequaat voor haar leeftijd. Juist doordat het een kwetsbaar meisje betreft, gezien haar verleden, is het belangrijk dat moeder begrijpt welk gedrag bij haar leeftijd past. Moeder dient te leren hoe ze haar dochter anders kan opvoeden, welke grenzen bij haar leeftijd horen en hoe zij anders met elkaar om kunnen gaan. De moeder heeft hier echter moeite mee. Zij vindt dat ze het al goed doet, net zoals haar familie in Suriname ook destijds heeft gedaan. Hoe verder?

Dilemma

De moeder en de hulpverlener hebben een andere visie op de mate van vrijheid en leiding die een meisje van veertien nodig heeft. Hoe kan de hulpverlener iets zeggen over de opvoeding van de moeder zonder de loyaliteitsgevoelens van de moeder jegens haar eigen ouders te schaden?

Dit vraagt om reflecteren vanuit interculturele competenties. Mogelijke vragen die in dit kader gesteld kunnen worden zijn:

- > hoe heeft een verschil in (cultureel) referentiekader van hulpverlener en cliënt invloed op deze casus? De hulpverlener is zelf ook van Surinaamse achtergrond. Zou de moeder anders reageren indien de hulpverlener van Nederlandse komaf was?
- > Hoe kan de hulpverlener aansluiting en ingang vinden bij de moeder van het meisje? Welke vragen kunnen daarbij helpen? Welke houding kan daarbij helpen?
- > Op welke wijze zou de hulpverlener aansluiting bij het meisje kunnen krijgen?

Ook kan er worden gereflecteerd vanuit de beroepscode:

- > hoe raakt deze casus aan het artikel dat betrekking heeft op professionele en maatschappelijke verantwoordelijkheid? (NVO artikel 11, lid 2)
- > Hoe raakt deze casus aan het artikel dat betrekking heeft op professionele en persoonlijke beperkingen? (NVO artikel 13; NIP III.4.3.1)
- > In hoeverre staat de professionele relatie onder druk? (NIP III.3.2.3 t/m III.3.2.7 en NVO artikel 12 tot en met 19)

Deze casus maakt deel uit van een van de intervisiekaarten zoals ontwikkeld binnen het project Intercultureel Vakmanschap van NIP en NVO. Binnen dit project is een aantal handvatten ontwikkeld voor het omgaan met diversiteit in de praktijk – zie

-> www.intercultureelvakmanschap.nl/home/handvatten/beroepscode_en_interculturele_competenties

Voor meer handvatten voor intercultureel bewustzijn in intervisie en supervisie: zie

-> www.intercultureelvakmanschap.nl/handvatten_voor_reflectie

Meer aanknopingspunten en verdieping zijn te vinden in de artikelen 'Niet culturen, maar mensen ontmoeten elkaar', 'De therapeut als edelsmid' en 'Het Culturele Interview'.

Deze artikelen staan in de publicatie 'Interculturele diagnostiek bij kinderen en jongeren, ook te vinden op:

-> www.intercultureelvakmanschap.nl

04

Aan de slag

In het vorige hoofdstuk is een aantal thema's behandeld die gedragswetenschappers in de jeugdzorg voor beroeps-ethische vragen kunnen plaatsen. Duidelijk is dat op deze vragen vaak geen feitelijk of pasklaar antwoord mogelijk is. De kwaliteit van een professional, het goed worden in het vak, is niet alleen een kwestie van scholing en werkervaring; het gaat ook om 'persoonlijke groei', het vormen van een beroeps-identiteit, leren autonoom te handelen en daarop te reflecteren.

De vraag is nu: op welke momenten en op welke manieren kun je als psycholoog of pedagoog zelf werken aan het vergroten van je beroepsethische professionaliteit? Wanneer doe je dat, hoe doe je dat, welke methoden en hulpmiddelen kun je gebruiken, en hoe doen anderen dat?

Dit hoofdstuk is bedoeld als inspiratiebron en beschrijft werkvormen en instrumenten die je als gedragswetenschapper in de jeugdzorg kunt gebruiken bij het reflecteren op je eigen handelen.

4.1 OP WELK MOMENT

Een sleutelwoord is collegiaal overleg. En dan niet alleen inhoudelijk overleg over bevindingen, adviezen en beslissingen over cliënten, maar ook het delen van de (morele) afwezigingen die je maakt in je werk. Moreel beraad maakt zou integraal deel uit moeten maken

van de beroepsuitoefening. Beroepscode en tuchtrecht zijn hierbij ondersteunend. Je kunt er als beroepsbeoefenaar van leren door er met collega's over te praten.

Tijdens supervisie (niet te verwarren met werkbegeleiding) en intervisie zijn moreel beraad en reflectie van belang, maar ook daarbuiten.

Supervisie

Tijdens het tweejarige opleidingstraject dat psychologen en orthopedagogen volgen na hun universitaire opleiding wordt 90 uur (ongeveer 1 uur per week) besteed aan supervisie. Bij supervisie staan beroeps-ethische vorming en zelfreflectie centraal. De supervisant bespreekt tijdens supervisie met zijn supervisor knelpunten die hij in de beroepspraktijk tegenkomt. Supervisie draait - in tegenstelling tot werkbegeleiding - dus exclusief om het persoonlijk leerproces van de professional.

Belangrijk is dat er tussen supervisor en supervisant geen sprake is van een hiërarchische relatie: de supervisor is geen werkgever of leidinggevende van de supervisant. Ook is hij geen familie of bekende uit de persoonlijke levenssfeer. Liefst staat de supervisor op enige afstand van de dagelijkse werkomgeving. Het kan dus heel goed iemand buiten de instelling zijn. De supervisant moet immers ook knelpunten kunnen bespreken die hij ervaart in de omgang met collega's of een leidinggevende.

In supervisie dienen de volgende aspecten aan de orde te komen:

- > de beleving van het eigen functioneren en handelen;
- > beroepsethische aspecten van de beroepsuitoefening;
- > de eigen waarden, opvattingen en bedoelingen die richting geven aan het handelen;
- > de emotionele relatie tussen professional en cliënt, en de bekwaamheid deze relatie te hanteren in dienst van de behandeling.

Supervisie is vaak een heel persoonlijk proces. Het gaat onder meer over karaktereigenschappen en gedragspatronen die je als

professional in de weg kunnen zitten of juist kunnen versterken. De supervisor en supervisant maken vooraf afspraken over leerdoelen en maken een verslag over de voortgang die wordt geboekt.

Werkbegeleiding

Supervisie wordt soms verward met werkbegeleiding, en werkbegeleiding wordt soms en onrechte aangeduid als 'werken onder supervisie'. Voor alle duidelijkheid: werkbegeleiding is het begeleiden van dagelijkse handelingen en vindt vooral plaats in de beginfase van de loopbaan van de gedragswetenschapper. De begeleiding is gericht op het (beter) leren uitvoeren van het werk, niet op (reflectie op) het professioneel handelen (zoals bij supervisie). De werkbegeleider heeft zicht op de taken van de opleiding en is zowel fysiek als functioneel onderdeel van de directe werkomgeving. Bij werkbegeleiding is er – in tegenstelling tot bij supervisie – vaak wel sprake van een hiërarchische relatie.

Vanzelfsprekend kunnen er bij werkbegeleiding beroepsethische vraagstukken aan bod komen, maar de focus ligt op de casus (de cliënt staat centraal), en niet op de professional.

Intervisie

Intervisie is een intercollegiale werkvorm waarbij collega's elkaar – op gelijkwaardige basis – ondersteunen om hun functioneren te verbeteren. Intervisie kan plaatsvinden onder begeleiding van een ervaren collega, maar kan ook onbegeleid plaatsvinden. Tijdens regelmatige samenkomsten brengen deelnemers beurtelings actuele ervaringen in waarop ze vervolgens reflecteren. Intervisie is niet gericht op het vinden van pasklare oplossingen, adviezen en tips, maar juist op het stellen van vragen en het reflecteren op het eigen gedrag. In het opleidingstraject van gedragswetenschappers vindt (verplichte) intervisie plaats in de fase na het behalen van een beroepsregistratie; de intervisie-uren tellen mee herregistratie. Zelfreflectie is een cruciaal aspect van het worden, zijn en blijven van een goede professional. Daarom doen gedragswetenschappers er goed aan om intervisie of ander

intercollegiaal overleg te blijven organiseren, ook na de voor (her)registratie verplichte uren supervisie en intervisie.

4.2

OP WELKE MANIER

Er bestaan diverse werkvormen en methodieken die reflectie op het eigen handelen mogelijk maken en die helpen een antwoord te vinden op beroepsethische dilemma's. Hieronder een aantal suggesties.

Transparant denkproces

Onderbouw je keuzes en beslissingen en leg deze vast in het dossier – niet alleen als je ter verantwoording wordt geroepen, maar ook tijdens het hulpverleningsproces. Het expliciteren van je overwegingen draagt bij aan de transparantie van de zorg, maar maakt het ook mogelijk met anderen te reflecteren op je denkproces.

Moreel beraad aan de hand van de beroepscode

Organiseer bijeenkomsten waarin collega's uit je eigen instelling, of juist van een andere instelling, geanonimiseerde casussen inbrengen en bespreek die aan de hand van de beroepscode. Wat zou jij doen, waar gaat het goed, waar gaat het fout? Het bespreken van zaken waar je tegenaan loopt en het uitwisselen van ervaringen dragen bij aan het ontwikkelen van je eigen oordeelsvermogen en verbeteren de samenwerking met collega's.

Intercollegiaal overleg/intervisie

Gebruik het bespreken van casussen als kapstok bij intervisie. Voorbeeld van een werkwijze: een deelnemer brengt een (geanonimiseerde) casus in en wordt door de andere deelnemers bevraagd over de toedracht van de casus en wat hij er bij dacht en voelde.

De deelnemers schrijven vervolgens voor zichzelf kort op wat zij zouden doen. Er volgt een rondje waarbij niet wordt gediscussieerd. Degene die de casus heeft ingebracht maakt aantekeningen en geeft daarna wat hij eruit pikt en wat hij ermee gaat doen. Ook wordt stilstaan bij de vraag: waarom heeft de

inbrenger dat niet eerder bedacht of gedaan? Wat zegt dit over hem? Zie voor meer methoden en werkwijzen de paragraaf meer lezen/inspiratie.

kader van het Project Richtlijnen Jeugdzorg (van NIP, NVO en NVMW) wordt gewerkt aan een richtlijn kindermishandeling (zie -> www.richtlijnenjeugdzorg.nl)

CASUSBESPREKING SEKSUALITEIT AAN DE HAND VAN DE BEROEPSCODE

In paragraaf 3.5 werd aandacht besteed aan de beroepsethische aspecten van het omgaan met (een vermoeden van) kindermishandeling. Het thema seksualiteit raakt aan een aantal artikelen van de beroepscode. Bij het bespreken van casussen op dit terrein kunnen de volgende vragen worden besproken:

- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op zorgvuldigheid van handelen? (NVO artikel 7 ; NIP artikel I.1.3.1)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op professionele en maatschappelijke verantwoordelijkheid? (NVO artikel 11; NIP artikel II.1.1.1)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op autonomie en zelfbeschikking? (NVO artikel 17 en 20; NIP artikel III.3.2.1 en III.3.2.2)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op algemeen respect? (NIP artikel III.3.1.1, II. 3.1.2 en II. 3.1.3; NVO artikel 20 en 21)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op rolintegriteit? (NIP artikel III.2.3.1, III.2.3.5, III.2.3.4, III.2.3.7 en II.2.3.8; NVO artikel 20 en 21)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op collega's en werkomgeving (NIP artikel III.1.5.4 en III.1.5.5; NVO artikel 9 en 28)*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op vertrouwelijkheid? (NIP III 3.3.1 e.v; NVO artikel 8).*
- > *Hoe raakt deze casus aan de beroepscodeartikelen die betrekking hebben op deskundigheid? (NIP II.1.1.4 en III.1.1.3; NVO artikel 6)*

Naast de beroepscode bieden ook vakinhoudelijke richtlijnen houvast. In het

Leer van tuchtrecht

Organiseer structureel bijeenkomsten waarin aan de hand van tuchtrechtspraak ethische dilemma's worden besproken. Zie de paragraaf 'meer lezen/inspiratie' voor websites waar je tuchtrechtspraken kunt vinden.

4.3

MEER LEZEN / INSPIRATIE

MEER LEZEN OVER BEROEPSETHIEK

Beroepscode van het NIP

Te downloaden via

-> www.psynip.nl/wat-doet-het-nip/tuchtrecht-en-klachten/beroepscode.html

Zie ook "uit het spreekuur" en "dossiers" op het ledennet:

-> www.psynip.nl/ledennet-home/beroepsethiek.html

Beroepscode van de NVO

Te downloaden via

-> www.nvo.nl/beroepscode/de_beroepscode_van_de_nvo.aspx

Op het goede spoor; Beroepsethiek, beroepscode en tuchtrecht in de jeugdzorg Eindrapportage deelproject 3 Beroepscode en tuchtrecht, NIP/NVO, juni 2010

-> www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Op_Het_Goede_Spoor.pdf

Waar bemoeit u zich mee!?

Morele dilemma's in het werk van de Raad voor de Kinderbescherming

W. Theunissen (SWP, 1e druk 3 oktober 2011); ISBN 9789088502569

Toekomstverkenning Ethiek en gezondheid, Signalering Ethiek en Gezondheid

Gezondheidsraad/ Raad voor de Volksgezondheid en Zorg, Den Haag, Centrum voor ethiek en gezondheid, 2012

Moresprudentie, Ethiek en beroepscode in het sociaal werk

Jaap Buitink, Jan Ebskamp, Richard Groothoff, ThiemeMeulenhoff, 2012, ISBN 978 90 06 952490

Goed aangepakt, gesprekken over beroepsethiek bij kindermishandeling

Jos Kole, Mariette van der Hoven, Monique Jansens (red). SWP 2012, ISBN 978 90 8850 297 2

Lotgevallen, casuïstiek uit het tuchtrecht voor psychologen

Casper Koene, Pearson, 2008, ISBN 978 90 265 1842 3

Code en Karakter, beroepsethiek in onderwijs, Jeugdzorg en recht

Jos Kole en Doret de Ruyter (red). SWP, 2009, ISBN 978 90 8850 032 9

Morele wegwijzers. De morele dimensie van de hulpverlening aan adolescente moeders

S. Keinemans en M. Kanne, Hogeschool Utrecht: Utrecht, 2011

Ethische codes voor psychologen

Tweede editie, Karel Soudijn, uitgeverij Nieuwezijds, 2009, ISBN, 978 90 5712 258 3

Didactische ontwerpregels voor reflectieonderwijs

drs. G.F. Kinkhorst in: Onderwijs Innovatie, maart 2010

Dilemma's in de jeugdzorg

Centrum voor ethiek en gezondheid, 2008; Te downloaden via
-> www.ceg.nl/publicaties/bekijk/dilemmas-op-de-drempel

Briefadvies genetische aanleg en registratie van etniciteit

Centrum voor ethiek en gezondheid, 2011

De Kleine Gids, omgaan met privacy en beroepsgeheim in de jeugdzorg

mr. Lydia Janssen, Kluwer 2011

Jammen, box voor morele jamsessies

-> www.jeugdhulpfriesland.nl/index.php?page=tekst&id=163&cat=overjhf&mi=2&si=75

Themadossier gedragsregels KNMG

-> knmg.artsennet.nl/Dossiers-9/Themadossier-Gedragsregels-en-richtlijnen/Gedragsregels-en-richtlijnen-algemeen.htm

Het Moresprudentieproject, Hogeschool Utrecht

-> www.onderzoek.hu.nl/los/Kenniscentrum%20Sociale%20Innovatie/Moresprudentie.aspx

Jeugdzorgethiek op de website van de CNV

-> www.mijnvakbond.nl/jeugdzorgethiek

Website van FCB

-> www.fcb.nl/jeugdzorg/personeelsbeleid/ethiek%20jz.aspx

Website van het centrum voor consultatie en expertise

-> www.cce.nl/hoofdmenu/expertise/leren_van_casussen

MEER LEZEN OVER WERKEN EN PROFESSIONALISERING IN DE JEUGDZORG

Handelingsgerichte diagnostiek in de jeugdzorg, een kader voor besluitvorming

Noelle Pameijer en Nina Draaisma, Acco, 2011, ISBN 978 90 334 8571 8
Actieplan Professionalisering Jeugdzorg
-> www.professionaliseringjeugdzorg.nl

Values in Youth Care Interventions and Youth Policy

Marit Hopman, Unraveling the Hidden Curriculum, Universiteit Utrecht, 26 september 2012
Te downloaden via
-> www.jeugdkennis.nl/jgk/Rubrieken-Jeugdkennis/Promoties/Opvoedingsidealen-van-jeugdzorg-blijven-onderbelicht

Gezamenlijke Beoordeling

In Gezamenlijke Beoordeling werken professionals van verschillende organisaties samen om hun kennis van de diverse leefgebieden en de informatie van de cliënt bijeen te brengen om te komen tot een integrale oplossing van de meervoudige hulpvraag van de cliënt.

-> www.gezamenlijkebeoordeling.nl/478/aan-de-slag/gegevensuitwisseling.html

Mondige burgers, getemde professionals, Marktwerving en professionaliteit in de publieke sector

Evelien Tonkens, Van Gennep, 2009, ISBN, 978 90 5515 949 9

Vluchten in bureaucratie, Bureaucratische gehechtheid onder professionals in de jeugdhulpverlening

Daniel van Hassel, Evelien Tonkens & Marc Hoijtink in: *Beleid en Maatschappij* 2012 (39) 1

Ontzorgen en normaliseren, Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg

RMO, april 2012, ISBN 978 90 777 58335

MEER LEZEN OVER JURISPRUDENTIE

Uitspraken van de Colleges van het NIP

-> www.psynip.nl/wat-doet-het-nip/tuchtrecht-en-klachten/uitspraken-colleges.htm

Uitspraken van de Colleges van de NVO

-> www.nvo.nl/beroepscode/uitspraken-colleges.aspx

Uitspraken van de Colleges voor de Gezondheidszorg

-> tuchtrecht.overheid.nl/zoeken-in-domein/gezondheidszorg/resultaat?beroepsgroep=Gezondheidszorgpsycholoog

MEER LEZEN OVER DE BEROEPSVERENIGINGEN EN -REGISTRATIES

Beroepsprofiel Kinder- en Jeugdpsycholoog NIP

Te downloaden via
-> www.psynip.nl/website-openbaar-documenten-sector-jeugd/nip-beroepsprofiel_kinderen-jeugd.pdf

Brochure Orthopedagoog Generalist NVO

Te downloaden via
-> www.nvo.nl/registratie_en_accreditatie/registratie_klinisch/nvo_orthopedagoog-generalist.aspx

INFORMATIE OVER REGISTRATIE IN DE JEUGDZORG

Themadossier Professionalisering in de jeugdzorg bij het NIP

-> www.psynip.nl/themadossiers/jeugdzorg-professionalisering_.html

Zie ook de veelgestelde vragen
-> www.psynip.nl/themadossiers/jeugdzorg-professionalisering/veelgestelde-vragen-registratie-jeugdzorg.html#algemeen

Dossier Professionalisering Jeugdzorg bij de NVO

-> www.nvo.nl/dossiers/jeugdzorg-professionalisering_jeugdzorg.aspx

Zie ook de veelgestelde vragen
-> www.nvo.nl/dossiers/jeugdzorg/faqs_professionalisering_jeugdzorg.aspx

Laat zien wat je waard bent: Professionalisering in de Jeugdzorg

-> www.professionaliseringjeugdzorg.nl/

MEER LEZEN OVER SUPERVISIE EN INTERVISIE IN HET ALGEMEEN

Supervisie in de GGz: een oriëntatie op de praktijk
Beunderman en van der Maas (Red.), Assen van Gorcum, 2011

Handboek Supervisie en intervisie

H.M. van Praag-van Asperen,
PH.H. van Praag, 2000

Werkboek Intervisie

Jeroen Hendriksen,

-> www.jeroenhendriksen.nl/recensies-werkboekintervisie.html

MEER LEZEN OVER INTERCULTUREEL BEWUSTZIJN

-> www.intercultureelvakmanschap.nl >

[Handvatten voor reflectie](#)

-> www.intercultureelvakmanschap.nl/home/handvatten/beroepscode_en_interculturele_competenties

Voor meer handvatten voor intercultureel bewustzijn in intervisie en supervisie, zie:

-> www.intercultureelvakmanschap.nl/handvatten_voor_reflectie

Publicatie Interculturele diagnostiek bij kinderen en jongeren

Meer aanknopingspunten en verdieping in de artikelen

> 'Niet culturen, maar mensen ontmoeten elkaar' door Edwin Hofman

> 'De therapeut als edelsmid' door

Sita Somers, Kitlyn Tjin A Djie, Irene Zwaan

> 'Het Culturele Interview' door Hans Rohlof, Huub Beijers

Deze artikelen zijn te downloaden via:

-> www.intercultureelvakmanschap.nl

MEER LEZEN OVER KINDERMISHANDELING

De meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Lydia Janssen in De Jeugdprofessional in ontwikkeling - Handboek voor professionals in het jeugddomein red. Martin Berk e.a., Kluwer 2012, ISBN 978 90 1310 315 1

Kindermishandeling: signaleren en handelen

Adrie Wolzak, 7e geactualiseerde druk 2012, SWP, ISBN: 9789085600619

Stoppen en helpen. Een adequaat antwoord op kindermishandeling

Ingrid ten Berge, 1ste druk, SWP. ISBN: 9789085600602

Wegwijzer huiselijk geweld en beroepsgeheim

-> www.huiselijkgeweld.nl/cgi-bin/beroepsgeheim.cgi

Rapport Commissie Samson 'Omringd door zorg, toch niet veilig'

-> www.onderzoek-seksueel-kindermisbruik.nl/documenten/index.aspx

Reactie regering op de aanbevelingen op het rapport van de Commissie Samson

-> www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2012/12/21/kamerbrief-met-reactie-op-aanbevelingen-commissie-samson.html

Kwaliteitskader voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg

-> www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/kwaliteitskader-rouvoet.pdf

Horen, zien en zwijgplicht?

Wegwijzer huiselijk geweld, kindermishandeling en beroepsgeheim, Ministerie van Justitie (2009)

-> www.huiselijkgeweld.nl/doc/publicaties/horen_zien_en_zwijgplicht_2009.pdf

-> www.amk-nederland.nl

-> www.huiselijkgeweld.nl

-> www.steunpunthuiselijkgeweld.nl

-> www.justitie.nl/helpdeskprivacy

-> www.huiselijkgeweldnberoepsgeheim.nl

-> www.aanpakkindermishandeling.nl

-> www.meldcode.nl

MEER KIJKEN...

-> www.ditisjeugdzorg.nl/nl/ACHTER%20DE%20SCHERMEN

-> www.ditisjeugdzorg.nl/nl/ervaringen/gezinsvoogd-danille

-> brandpunt.kro.nl/seizoenen/seizoen_2012/afleveringen/04-11-2012/fragmenten/de_verloren_jeugd_van_remzi_-_opgesloten_tussen_zwakbegaafden

Documentaires over Mensen met beperking en niet-Westerse achtergrond

-> www.zie-zo.nl/?cat=25

Colofon

© 2013 Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) te Utrecht, Nederlandse Vereniging van pedagogen en Onderwijskundigen (NVO) te Utrecht en Stichting Nederlands Jeugdinstituut (NJI) te Utrecht.

Deze publicatie is tot stand gekomen in het kader van het door het ministerie van VWS gesubsidieerde project "Implementatieplan Professionalisering Jeugdzorg" (Utrecht, 2010). Het implementatieplan heeft tot doel om professionals in de jeugdzorg optimaal op te leiden, toe te rusten en te faciliteren, zodat hun autonomie, vakbekwaamheid en beroepstrots worden versterkt. Middelen daarbij zijn beroepsregistratie, beroepscode en tuchtrecht.

Tekst en samenstelling

Britt van Beek en Wilma Lozowski

Eindredactie

Iris Dijkstra

Contact

Nederlands Instituut van Psychologen

Postbus 2085
3511 BP Utrecht
www.psynip.nl

Nederlandse Vereniging van pedagogen en onderwijskundigen

St. Jacobsstraat 331
3500 GB Utrecht
www.nvo.nl

Deze uitgave is gratis te downloaden via

-> www.psynip.nl/themadossiers/jeugdzorg-professionalisering_.html

-> www.nvo.nl

-> www.professionaliseringjeugdzorg.nl

Art direction en ontwerp

Remco Frank (de Toekomst)

Drukkerij

de Toekomst in communicatie
www.detoekomst.nl

Colofon

© 2013 Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) te Utrecht, Nederlandse Vereniging van pedagogen en Onderwijskundigen (NVO) te Utrecht en Stichting Nederlands Jeugdinstituut (NJI) te Utrecht.

Deze publicatie is tot stand gekomen in het kader van het door het ministerie van VWS gesubsidieerde project "Implementatieplan Professionalisering Jeugdzorg" (Utrecht, 2010). Het implementatieplan heeft tot doel om professionals in de jeugdzorg optimaal op te leiden, toe te rusten en te faciliteren, zodat hun autonomie, vakbekwaamheid en beroepstrots worden versterkt. Middelen daarbij zijn beroepsregistratie, beroepscode en tuchtrecht.

Tekst en samenstelling

Britt van Beek en Wilma Lozowski

Eindredactie

Iris Dijkstra

Deze uitgave is gratis te downloaden via

-> www.psynip.nl/themadossiers/jeugdzorg-professionalisering_.html

-> www.nvo.nl

-> www.professionaliseringjeugdzorg.nl

NVO – Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO)

St. Jacobsstraat 331
3511 BP Utrecht
Telefoon: (030) 232 24 07
secretariaat@nvo.nl

Nederlands Instituut van Psychologen (NIP)

Nieuwekade 1-5
3511 RV Utrecht
telefoon (030) 820 15 00
sectorj@psynip.nl

